

Veikti neapibrēztume

Darbo su jaunimu gatvėje praktinis gidas

Autorius: Kasparas Laureckis

Recenzentas: Artūras Malinauskas

Teksto redagavimas: Stepas Eitminavičius

Leidinio dizainas: Ieva Makarevičė

Užsakovas: Jaunimo reikalų agentūra

Viršelio iliustracija sugeneruota DALL·E 2 OpenAI programa

Veikti neapibrēžtume

Darbo su jaunimu gatvėje praktinis gidas

2023 m.

Turinys

Pratarmė	5
Įvadas	8
Darbo su jaunimu gatvėje kontekstai	11
Istorinis kontekstas	12
Lietuvos kontekstas	16
Darbas su jaunimu gatvėje. Kas tai?	23
Darbo su jaunimu gatvėje uždaviniai	31
Darbo su jaunimu gatvėje principai	34
Darbo su jaunimu gatvėje procesas	40
Gatvės darbuotojų paramos ir pagalbos galimybės sau	46
Pirmas kontaktas ir atsitraukimo strategija	47
Gatvės darbuotojų veikimo pavyzdžiai	49
Darbo su jaunimu gatvėje organizavimas	51
Kokybiško darbo organizavimo sąlygos	52
Darbo gatvėje paslaugos planavimas	55
Gatvės darbuotojų komanda	57
Gatvės darbuotojų saugumas	61
Darbo gatvėje proceso dokumentavimas, vertinimas ir viešinimas	68
Proceso stebėseną	69
Įvertinimas	70
Viešinimas	71
Atmintinė gatvės darbuotojui	72
Priedai	77
Šaltiniai	80

Pratarmé

Įdėmiai ir susidomėjęs perskaičiau šį metodinį leidinį. Jis yra savalaikis ir neabejotinai sulauks ne tik specifinės jaunimo darbuotojų grupės – gatvės darbuotojų –, bet ir kitose srityse su jaunais žmonėmis dirbančių specialistų dėmesio, nes į turinį galima žiūrėti universaliai, iš darbo su jaunimu perspektyvos.

Leidinio pagrindinis tikslas yra suteikti ne tik žinių ir įrankių darbui su jaunimu gatvėje, bet ir perteikti, su kuo susiduriama, stojant akistaton su jaunais žmonėmis „atsitiktinėje“ situacijoje. Pavadinime pavartotas žodis „neapibrėžtumas“ ir yra tas raktas, ta būseną, nuolat lydinti asmenį, išėjusį su savo misija į gatvę. Per autoriaus individualios patirties reflektavimą galima apčiuopti vidinę dinamiką, susidūrus su jaunuoliais atviroje situacijoje, kurioje darbuotojas nėra saugus, galios svertas nėra jo pusėje ir, nepaisant to, jis imasi veiksmų užmegzti / palaikyti santykį ir siekti jaunuolio dėmesio, iki galo nebūdamas tikras, kuriam laikui tai pavyks. Kitaip tariant, asmeninės-profesinės patirties aprašymas ir jos refleksija tampa nedalomu šio leidinio elementu, įtraukiančiu skaitytoją emociškai bei palikdama erdvės asmeninei savirefleksijai.

Autorius, būdamas darbo gatvėje praktiku, neapsiriboja tik savo patirties dirbant su jaunimu plotme. Leidinio pradžioje dėmesys skiriamas darbo su jaunimu gatvėje ištakoms – tai rodo autoriaus įsigilinimą į aptariamą veiklos formą. Čia bendrais bruožais atskleidžiami šios srities raidos fragmentai europiniame kontekste. Autoriaus tikslas nėra išsamiai atskleisti „streetworko“ evoliuciją, o labiau parodyti jo atsiradimo aplinkybes ir kontekstą, kaip reakciją tam tikru laikotarpiu į aktualią jaunimo situaciją, jos matymą bei reagavimą, ieškant adekvataus darbo būdo ir jo pagrindimo. Istorinis europinis kontekstas suteikia leidiniui svorio ir neleidžia abejoti šios darbo formos tikslingumu.

Čia įterptos „lietuviškosios“ darbo su jaunimu gatvėje raidos užuomazgos iš vienos pusės parodo, kad ši veikla nėra naujas reiškinys Lietuvoje ir turi savo praeities kontekstą, iš kitos pusės – autorius norą skirti dėmesį vystymosi istorijai, prasmei ir tai perduoti kitiems. Aprašytos istorijos nepretenduoja į darbo su jaunimu gatvėje raidos Lietuvoje išsamumą, tačiau gana iliustratyviai atspindi veiklos esminę nuostatą, galiojančią bet kurioje socialinėje srityje: „Matau problemą – sprendžiu“, t. y. naudojuosi savo žiniomis, patirtimi, kompetencijomis ir visa tai gebu konceptualizuoti bei veikti, atsižvelgdamas į aktualias aplinkybes (ir į neapibrėžtumo faktorių).

Autorius gilina darbo su jaunimu gatvėje supratimą aprašydamas teorinius šios formos aspektus: pasakoja, kas tai yra, pateikia jos principus, išsamiai įvardija uždavinius. Svarbu akcentuoti, kad po jų aprašomos praktinės įžvalgos ir modeliai paremti patirtimi, sukaupta tuo metu, kai atsirado konkrečios, būtent į darbą su jaunimu gatvėje orientuotos programos, kai joms buvo skirtas finansavimas, su juo susijusios kokybės įtvirtinimo priemonės.

Matome, kad nuo to laiko (2012) yra sukaupta daug patirties, daug praktinių įžvalgų. Šioje dalyje įspūdjį palieka gausus ekspertinis turinys, kuris orientuotas į darbo su jaunimu gatvėje praktinį įgyvendinimą, kad specialistai po ranka turėtų esminius instrumentus, kaip susiorientuoti įvairiose situacijose, į ką kreipti dėmesį skirtinguose santykio su jaunuoliu kūrimo etapuose, kaip pasitikrinti savo intervencijų poveikį.

Minima dalis sudaro leidinio esmę ir yra orientuota į praktinę darbo su jaunimu gatvėje pusę.

Leidinyje suteikia pagrindą jaunimo darbuotojui veikti, *intervenuoti* ne tik neapibrėžtomis aplinkybėmis, bet tai daryti ir su fundamentaliu išmanymu. Tai yra metodinio leidinio stiprioji pusė ir teorinė bei praktinė pagalba kiekvienam, kuris leidžiasi į kelionę su jaunimu gatvėje. O ji – niekada nenuspėjama, tuo pačiu metu ir įdomi savo netikėtumais, sudarančiais terpę susitikti su savo profesiniu „aš“: savo išmanymu, ribomis, reflektviu apsiėjimu su realybe jaučiant santykį tarp savęs ir konkretaus jaunuolio.

Iš kitos pusės, leidinyje suteikia vieną iš atskaitos sistemų jaunimo darbuotojo poveikio jaunuoliui įsivertinimui, kai susiduriama su neapibrėžtumu konkrečioje situacijoje. Tuo pačiu metu jis gali tarnauti kaip reguliarus savo veiklos kokybės matavimo instrumentas. Tai ir yra šio leidinio esmė duotuoju darbo su jaunimu gatvėje raidos laikotarpiu Lietuvoje.

Svarbu paminėti, kad, šalia visų dėstomų temų, jaunimo darbuotojui jo veikimą palengvintų ir kiti aspektai, tokie kaip: paauglystės psichologija, bendravimo psichologijos ypatumai, grupių psichologijos žinios.

Labai rekomenduoju šį leidinį perskaityti kiekvienam pradėjusiam dirbti gatvėje asmeniui, kiekvienam, jau sukaupusiam patirties, kad nuolat ją reflektuotų čia pasiūlytais instrumentais bei gilintų savo žinias bei įžvalgas jas fiksuodamas, būdamas su jaunimu.

Kas knygelėje tiesiogiai aprašyta, yra vertinga praktiniam veikimui, kas palikta tarp eilučių, tačiau galima išskaityti, tai nuostata: „Jei eini dirbt į gatvę, bijok to tiek, kiek bijo jaunuoliai būti gatvėje. Ir atvirkščiai.“

Artūras Malinauskas

Jvadas

Darbas su jaunimu gatvėje toks, koks jis aprašomas šiame leidinyje, Lietuvoje pradėtas įgyvendinti 2012 m. Per praėjusį dešimtmetį ši darbo su jaunimu forma užaugo iki lygmens, kai nebebaisu, jog vieną dieną gatvės darbuotojai išnyks. Džiugina, kad pradėtuose darbuose jaučiamas tęstinumas, o naujos komandos ne tik periminėja gerąsias praktikas, bet ir kuria naujas. Man buvo svarbu, kad šio simboliško gimtadienio proga galėjau užfiksuoti visą bendrai sukauptą patirtį.

Tai antras leidinys apie darbą su jaunimu gatvėje Lietuvoje. Nors jie abu turi savo atskirą logiką, skaitant šį neišvengiamai galima atrasti sąsajų su pirmu.¹ Rašydamas norėjau, kad leidinys būtų aktualus visiems – jau esantiems darbo gatvėje srityje ir naujai atėjusiems, todėl stengiausi pristatyti kuo daugiau skirtingų niuansų, labiau išplėtoti pastaraisiais metais profesinėje bendruomenėje aktyviau aptarinėjamas temas.

Detaliau nei anksčiau aprašoma darbo su jaunimu gatvėje istorinė raida, globalus bei vietinis kontekstas, apžvelgiami ir išsamiai paaiškinami šios darbo su jaunimu formos apibrėžimas, uždaviniai bei principai. Daugiau dėmesio skiriama darbo su jaunimu gatvėje proceso ir paslaugos organizavimui bei pristatytas rizikų vertinimo įrankis. Trumpai, bet koncentruotai aprašomi veiklos viešinimo, vertinimo, dokumentavimo aspektai. Pabaigoje galima rasti atmintinę naujiems darbuotojams. Leidinį rekomenduoju skaityti visą nuo pradžios iki pabaigos, nors galima gilintis ir į atskiras jo dalis.

Gatvės darbuotojai savo veikloje susiduria su neišvengiamu ir niekada nesibaigiančiu neapibrėžtumu. Pačioje gatvėje ir gatvės darbuotojo vaidmenyje jo yra tiek, kad komandos, vos pradėjusios darbą, kartais net pačios nesuprasdamos, kodėl, nusivilia, sustingta, išsigąsta, atsitraukia ar perdega. Leidinį „Veikti neapibrėžtume“ pavadinau ne todėl, jog norėjau parašyti instrukciją, kaip tai sukontroliuoti, bet labiau vildamasis, kad toks pavadinimas paskatins neapibrėžtumo refleksiją tarp gatvės darbuotojų, o tai taps atspirties tašku ieškant kiekvienam savito būdo su juo išbūti.

¹ K. Laureckis, G. Laucytė, E. Došenė, D. Beliukevičiūtė, „Mokytis iš gatvės“, 2015.

Gerbdamas savo kelyje sutiktų žmonių privatumą, noriu pabrėžti, kad visi aprašomi pavyzdžiai yra ne tikri, bet tikroviški. Tai nėra dokumentika, bet greičiau preciziška fantastika, kuri atrodo kaip dokumentika: „Taip tikrai galėjo įvykti.“

Dėkoju visiems, kurie skirtingomis atkarpomis ir skirtingais vaidmenimis prisidėjo bei prisideda prie gatvės darbuotojų stiprinimo bei palaikymo. Ačiū sakau savo tiesioginiams kolegoms, „Vilnius social club“ komandai, už galimybę mokytis su jumis ir naudotis mūsų bendromis pastangomis atrastais atsakymais.

Kasparas Laureckis

Darbo su
jaunimu
gatvėje

kontekstai

Norint atsakyti į klausimą „Kas yra darbas gatvėje ir kaip jį dirbti?“ iš pradžių būtina suprasti, kaip jis atsirado, plėtojosi, keitėsi. Mąstyti apie darbo gatvėje raidą svarbu, nes jis taip ir netapo disciplina. Neegzistuoja vieninga, tvirta, nuosekli darbo gatvėje teorija, nėra vienintelio kelio, kaip tapti gatvės darbuotoju, o juo labiau, kaip juo būti. Akivaizdu, kad ir šios darbo su jaunimu formos praktika priklausomai nuo socialinės, ekonominės, kultūrinės, teisinės aplinkos, gali atrodyti gana įvairiai. Skirtingose šalyse darbas gatvėje gali būti labiau suprantamas kaip jaunimo, socialinės, švietimo ar net sveikatos sistemos dalis. Vienur gatvės darbuotojai daugiau dirba su atvejais, o kitur yra bendruomenės veikėjai. Ir visgi gatvės darbuotojas, sutikęs savo kolegą, nesvarbu, ar iš kito rajono, ar kito žemyno, kaskart pasijaučia lyg jūreivis, po ilgos kelionės vandenyne pamatęs žemę. Tai rodo, kad egzistuoja visame pasaulyje gatvės darbuotojus vienijančios patirtys, panašūs tikslai, laikysenos.

Istorinis kontekstas

Darbo gatvėje užuomazgos visų pirma siejamos su visuomenės pokyčiais, kuriuos padiktavo XV–II a. pab. Didžiojoje Britanijoje prasidėjusi, paskui ir kitose Europos šalyse bei Šiaurės Amerikoje vykusi pramonės revoliucija ir ją sekę urbanizacijos procesai. Dėl mašinų atsiradimo vyko darbo pasidalijimas, kūrėsi gamyklos, atsirado masinė gamyba. Susiformavo visiškai nauja visuomenės socialinė struktūra: darbdaviai, darbuotojai, privati nuosavybė, rinkos ekonomika. Neišvengiamai augo miestai ir ypač jų priemiesčiai, vis daugiau žmonių iš skurstančių kaimų kėlėsi dirbti ir gyventi į miestus, apskritai sparčiai daugėjo žmonių. Nepaisant visapusės pažangos, žmonių amžiaus didėjimo, moterų emancipacijos, išryškėjo socialinės problemos, aiškiai matomos miestų gatvėse: skurdas, bedarbiškumas, benamystė, vaikų darbas ir išnaudojimas, prievarta, socialinė atskirtis.

Lyderystės kilusioms problemoms spręsti ėmėsi krikščionys filantropai.² Vienu vaizdingiausių pavyzdžių galėtų būti kunigo Šv. Jono Bosko (Don Bosco) veikla Italijoje, prasidėjusi 1841 m. Tapęs kunigu jis Turino apylinkėse lankė esančius kalėjimus, kur susidūrė su berniukais, įkalintais kartu su sunkiais nusikaltėliais. Gatvėse sutiko benamių vaikų, kurių dauguma atvyko iš kaimų, bet negalėjo susirasti darbo, o tie, kurie susirado, dirbo siaubingomis sąlygomis. Tuo metu ne visi pritarė jo idėjai savo tarnystę skirti darbui su gatvėse sutiktais jaunuoliais, todėl buvo priverstas rinktis: likti bažnyčioje ar išeiti gyventi į gatvę. Vėliau įkūrė „Oratoriją“ – centrą, kuriame paaugliai galėjo gyventi, mokytis, žaisti ir melstis, bei išvystė savo darbo su vaikais, jaunimu koncepciją. Dar ir šiandien įkvepiančiai skamba Šv. Jono Bosko idėja laikytis balanso. Jis sakė, kad nė vienas vaikas neturi būti verčiamas siekti vieno dalyko kito sąskaita. Pamatęs žmogų, nuolat besimeldžiantį ir niekada nežaidžiantį žaidimų aikštelėje, susirūpindavo. Kai jaunuolis nuolat buvo vienas ir nesijautė savas su likusia grupe, norėjo išsiaiškinti, kodėl. Kai kas nors visada mokėsi ir neleisdavo laiko su savo bendraamžiais, kalbėdavosi su mokytojais, kaip tai ištaisyti.³

Kitas pavyzdys – William Booth vykdyta „Išganymo armijos“ (angl. Salvation Army) veikla Londono gatvėse 1865 m. William Booth manė, jog evangelizacinė veikla neįmanoma be pasirūpinimo baziiniais žmonių poreikiais. Jis kartu su savo žmona Catherine Booth ėmė rūpintis tuometinės bažnyčios atstumtaisiais, susitikdavo su žmonėmis gatvėse ar kitose viešose erdvėse. Jų iniciatyva buvo steigiamos prieglaudos, padedama šeimoms, kuriamos valgyklos, teikiama pagalba lūšnynuose gyvenantiems žmonėms, kuriami namai moterims, bėgančioms nuo smurto šeimoje ir prostitucijos. Įdomu yra ir tai, kad jie buvo vieni pirmųjų, kurie tikslingai ėmėsi rūpintis žmonių gražinimu į darbo rinką, darbuotojų teisių gynimu.⁴

Profesionalus darbas gatvėje atsirado JAV apie 1950 m.⁵ Po Antrojo pasaulinio karo, prasidėjus šaltajam karui, Amerikos visuomenė išgyveno svarbių pokyčių. 1948 m. Paryžiuje buvo pasirašyta visuotinė „Žmogaus teisių deklaracija“, pradėjo aktyviai veikti pilietinių teisių aktyvistai, vyko kova prieš rasinę diskriminaciją ir žmonių segregaciją. Šalies ekonomika sparčiai augo, į neregėtas aukštumas kilo gimstamumas, žmonės galėjo daugiau vartoti, staiga daugybė asmenų pajėgė įsigyti privačius na-

² D. J. Hill, E. Laredo „First and last and always: streetwork as a methodology for radical community social work practice“, 2018.

³ Don Bosco International, www.donboscointernational.eu

⁴ The Salvation Army International, www.salvationarmy.org

⁵ P.L. Crawford, D. I. Malamud, J. R. Dumpson „Working with teen-age gangs: a report on the Central Harlem Street Clubs Project“, 1950.

mus miestų prieigose. Taip formavosi labai homogeniški vidurinėsios klasės rajonai. Tuo tarpu miestų centruose liko gyventi žemesnės klasės žmonės. Ten augantys jaunuoliai – kad išgyventų – ėmė burtis į gaujas.⁶ Visuomenėje prasidėjo vadinama moralinė panika: kai dalis jaunų žmonių nedalyvauja jaunimo organizacijų veikloje, jie tampa vartotojiški, auga nusikalstamumas ir net vidurinėsios klasės šeimose augantys paaugliai ima maištauti. Darbuo gatvėje atsirasti svarbų vaidmenį suvaidino ir moksliniai socialiniai tyrimai, kurių viena iš revoliucinių idėjų yra ši: jaunimo nusikalstamumas nėra tik jauno žmogaus asmeninė problema, o labiau normalus atsakas į gyvenimo situaciją.

Pirmieji gatvės darbuotojai veikė Niujorko, Čikagos, Bostono, Los Angelo miestuose. Tai buvo vyrai, įdarbinti viešajame arba privačiajame sektoriuje darbu su vaikinių gaujomis. Daugiausiai jie rėmėsi socialinio darbo su grupėmis metodika, o vienas pagrindinių tikslų buvo jaunuolių gaują įtraukti į socialiai priimtinas veiklas taip siekiant atskirų jos narių socializacijos. Kuo ilgiau darbuotojas veikdavo konkrečioje teritorijoje, tuo labiau įsitraukdavo ne tik į konkrečios grupės, bet visos bendruomenės problemų sprendimą. Pirmieji darbuotojai nebuvo specifiskai apmokomi šiai veiklai, bet dažniausiai jie jau buvo sukaukę patirtį socialinių paslaugų jaunimui srityje. Dauguma patys užaugo panašaus sudėtingumo rajonuose. Vyravo nemaža jų kaita, siejama su profesiniu perdegimu. Nebuvo sunku pritraukti naujų darbuotojų, bet labai sunku išlaikyti juos ilgesnį laiką. Dirbta gatvėje, kur vaikinai rinkdavosi, pasinerdami į savitą gaujos pasaulį. Visos intervencijos kruopščiai kurtos remiantis žiniomis apie paauglystę (raidos psichologiją), jaunimo nusikalstamumą (kriminologiją), gatvės ir žemesnės klasės kultūrą, prevenciją. Raktinis viso darbo proceso elementas – santykis tarp gatvės darbuotojo ir jaunuolių. Įdomu, kad jau tuo metu ypač buvo vertinami darbuotojų įgūdžiai, kurie gali būti panaudoti ryšio su jaunimu gatvėje stiprinimui, pavyzdžiui, gebėjimas kirpti plaukus ar taisyti motociklus.⁷

Tolimesnė darbo gatvėje evoliucija įgavo kitą pagreitį. Veikiančios praktikos reflektuojamos, dokumentuojamos, atliekami tyrimai, vyko praktikos mainai. Atsirado ne tik daugiau darbuotojų, komandų, plėtėsi geografija (1960 m. darbas gatvėje pradėdamas Kanadoje), bet imta eksperimentuoti ir pačia metodika. Gatvės darbuotojai pradėjo tikslingai dirbti su subkultūrų jaunimu, priklausomais žmonėmis, benamystę išgyvenančiais suaugusiais asmenimis, sekso darbuotojais, migrantais, tautinėmis mažumomis.

Į Vakarų Europą ši veikla atkeliavo ~ 1960–1970 m. Labai panašiu metu skirtingose šalyje – Didžiojoje Britanijoje, Olandijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Norvegijoje – izoliuotai vieni nuo kitų pradėti

⁶ W. C. Reckless „A New Theory of Delinquency and Crime, Federal Probation“, 1961.

⁷ J. K. Thompson „Caring on the Streets: A Study of Detached Youthworkers“, 1999.

įgyvendinti pirmieji darbo gatvėje projektai. Su vos keliomis išimtimis dažniausiai tai buvo atskirų žmonių ar nevyriausybinių organizacijų iniciatyvos.⁸ Viena tokių buvo 1967 m. Štutgarto mieste Walter Specht pradėta darbo gatvėje programa.⁹ Atspirties taškas – atvirajame darbe su jaunimu patirtas bejėgiškumas. Walter Specht norėjo rasti naujų būdų, kaip pasiekti sunkumus patiriančio jaunimo grupes (gaujos, smurtiniai nusikaltimai, narkotikai ir pan.) ir dirbti su jomis, plėtojo „vokiškąją“ mobiliojo darbo su jaunimu koncepciją.

Walter Specht mirė 2021 m. būdamas 83 metų. Vienas reikšmingiausių jo indėlių – idėja, kad tiesioginis gatvės darbuotojų kontaktas su jaunimu gatvėje yra tik dalis darbo, o tikras pokytis neįmanomas be vietos bendruomenės įsitraukimo.

Europoje darbas gatvėje ilgą laiką vystėsi principu „iš apačios į viršų“, o tai tiesiogiai nulėmė ir šiandieninę realybę – šalyse skiriasi pavadinimai, koncepcijos, reglamentavimas, finansavimas ir pačios gatvės darbuotojų praktikos.¹⁰ Laikotarpis, kai darbas gatvėje atkeliavo į Vakarų Europos šalis, žymėjo bendro gyvenimo įtampų pradžią. Kapitalistinėse visuomenėse, kuriose išaukštinamas individualizmas, vyko spartūs globalizacijos procesai, kūrėsi demografinė ir nuomonių įvairovė, vis didesnė dalis žmonių liko demokratinio proceso paraštėse. Gatvės darbuotojai ėmė spręsti ne tik atskirų žmonių, jų grupių ar bendruomenių problemas, bet vis labiau aktualizavo nepatogias politines temas: „Kam priklauso viešosios erdvės? Kas yra, o kas nėra bendruomenės nariai? Koks būtų teisingas būdas vykdyti visuomenės kontrolę ir socialinių problemų prevenciją? Kaip užtikrinti tvarų bendruomenių vystymąsi?“

Vienas iš būdų – ieškoti atsakymų į kylančius klausimus bei aktyviai siekti, jog žmonių, esančių gatvės situacijoje, balsas būtų kuo labiau girdimas – tapo gatvės darbuotojų asocijuotas veikimas. 2001 m. įkurtas tarptautinis gatvės darbuotojų tinklas „DYNAMO“. Lietuva partneriauja su „DYNAMO“ nuo 2012 m., o visaverčiais jo nariais tapo 2019 m. Tinklo rėmuose vyksta reguliarūs susitikimai tiek su Europoje, tiek su likusiame pasaulyje veikiančiais gatvės darbuotojais, yra sprendžiamos tuo metu svarbiausios temos: skurdas, migracija, radikalizacija, apgyvendinimas, klimato krizė ir pan. „DYNAMO“ tinklas aktyviai veikia teikdamas rekomendacijas Europos komisijai, advokacijos klausimais bendradarbiauja su kitomis tarptautinėmis organizacijomis.

⁸ E. de Boeve „L'évolution du travail social de rue en Europe, Èrès VST - Vie sociale et traitements“, 2014.

⁹ The Concept of Mobile Youth Work, International Society for Mobile Youth Work, 2004.

¹⁰ K. Laureckis, G. Laucytė, E. Došienė., D. Beliukevičiūtė, „Mokytis iš gatvės: darbo su jaunimu gatvėje praktinis gidas“, 2015.

Lietuvos kontekstas

Į Lietuvą, kaip ir į kitas Vidurio Europos šalis, darbas gatvėje atkeliavo po sovietų sąjungos žlugimo. Pirmosios iniciatyvos Lietuvoje pasirodė apie 1995 m. Vis atsirasdavo naujų entuziastų, tačiau pradėtas darbas gatvėje ilgainiui virsdavo kitomis veiklos sritimis, nuosekliai institucionalizavosi. Tokiu būdu gimė keletas vaikų dienos centrų, mokykla, bendruomeniniai globos namai, plėtojosi atvirasis darbas su jaunimu. Būtų įdomu pamatyti vienoje vietoje visą Lietuvos darbo gatvėje istoriją, aprašyti visus, kurie vienokiu ar kitokiu būdu dirbo gatvėje su vaikais ar jaunimu... Deja, rašytinių šaltinių beveik nėra, o ir tikslas šį kartą kitoks – užfiksuoti subjektyviai iliustratyviausias tiesioginę ir netiesioginę įtaką tolimesnei darbo formos plėtrai padariusias praktikas.

”

Buvo 1996 m., sunki ekonominė padėtis. Nemažai žmonių neturėjo darbo, šeimos sunkiai gyveno. Gatvėse buvo matyti daug vaikų, palikusių mokyklas, – jais nelabai kas rūpinosi. Tie vaikai gyveno savo gyvenimą.

Kardinolas A. J. Bačkis, matydamas, kad tuo metu nebuvo sąmoningai einančiųjų dirbti su šiais vaikais, pasiūlė imtis veiklos broliams Joanitams. Savo ruožtu broliai ėmė ieškoti pasauliečių, kurie prisidėtų. Prisijungė Onutė, Mindaugas, Valdas, Kristianas, Paulius ir aš. Komanda augo ir keitėsi kartu su mūsų veiklomis.

Į gatvę eidavome labai įvairiu metu. Mums buvo svarbu su vaikais ir jaunuoliais sukurti kitokį santykį nei jie turėjo su tėvais ar mokytojais. Norėjome, kad mumis pasitikėtų. Bandėme inicijuoti paprastas veiklas, kad praleistume kartu bent valandą ar dvi. Pavyzdžiui, žaisdavome krepšinį arba kartu keliaudavome į žirgyną. Tuo metu Vilniuje buvo labai populiarūs lošimo aparatai. Vaikai, dienomis prisirinkę pinigų, naktį leisdavo prie jų, todėl mūsų komandos vyrai eidavo į gatvę dirbti ir naktimis. Labai greitai pastebėjome, kad viena pagrindinių problemų ta, kad vaikai miega labai nesaugiose vietose: rūsiuose, apleistuose namuose, šiluminėse trasose, prie kioskų dėžėse. Būdavo nemažai išnaudojimo atvejų.

Vaikai nuo penkerių iki šešiolikos metų. Pagrindinis išgyvenimo būdas – elgetavimas. Taip jie nemažai užsidirbdavo, o uždirbtus pinigus išleisdavo maistui, rūkalams, klijams. Pasitaikydavo vaikų iš tos pačios šeimos – brolių ir sesių.

Galvojome, ką daryti. Maždaug po pusmečio įkūrėme vietą, kur jie galėtų saugiai pernaktuoti. Išnuomojome patalpas Pakalnės gatvėje. Vaikams, norintiems ten pernaktuoti, galiojo trys taisyklės: nemeluoti, nevogti, būti blaiviems. Tą vietą vadindavome slėptuve.

Slėptuvėje kartu su vaikais pakaitomis miegodavo mūsų komandos vyrai. Paraleliai toliau dirbome gatvėje.

Jautėme, kad turime tuos vaikus atitraukti nuo gatvės aplinkos, todėl su jais pradėjome kalbėtis, kad galbūt norėtų pakeisti savo gyvenimą: gyventi namuose, neberinkti pinigų. Dalis to pageidavo. Maždaug po metų nuo darbo gatvėje pradžios atsirado sodyba Trakų rajone Jalovės kaime. Ten su vaikais iškeliajome iš pradžių tik vasarai. Po vasaros dalis pradėjo lankyti mokyklą, todėl viena mūsų komandos narė – Onutė – liko gyventi su vaikais. Prisimenu, kad gyvenimas sodyboje nebuvo paprastas. Vaikai pabėgdavo, grįždavo į gatvę. Tada ir mes išeidavome ieškoti, bandydavome įtikinti sugrįžti.

Kol gyvenimas sodyboje kunkuliavo, gatvės vis dar buvo pilnos vaikų. Taip gimė idėja įkurti stebėjimo centrą. Jis skirtas vaikams, kurie dar nėra iki galo apsisprendę: kurie nori keisti gyvenimą, bet vis dar turi stiprų ryšį su gatve. Centras įsikūrė Liubarto gatvėje ir veikdavo dienomis. Ten atsirado savanorių, kurie rengdavo pamokėles vaikams, nelankantiems mokyklos, kartu su jais gamindavo maistą. Vykdavo kitokios veiklos, buvo galima pasilikti nakvoti.

Tokiu būdu susikūrė sistema: darbas gatvėje – slėptuvė – stebėjimo centras – sodyba. Išsiaiškino, kad dirbsime tik su berniukais, nes supratome, jog dirbti dar ir su mergaitėmis mums bus per sudėtinga.

Po kiek laiko atsirado sodyba Jagelonių kaime, joje su vaikais apsigyvenau aš. Vėliau – sodyba Apatiškėse, už ją atsakomybę prisiėmė Nijolė. Paskui Rasa Gojaus kaime įkūrė ketvirtą sodybą. Vaikams sodybose reikėjo stabilumo, todėl mes ten gyvendavome nuolat. Jie mūsų klausdavo: „Kiek čia su mumis būsit?“ Atsakydavome: „Tiek, kiek jums reikės.“

Galų gale tiek užaugome, kad nebepajėgėme pasirūpinti viskuo, o ir visuomenė pradėjo kitaip reaguoti į vaikus gatvėje, pradėjo veikti mobili vaikų teisių tarnyba. Maždaug 2002 m. sustabdėme darbą gatvėje, užsidarė slėptuvė.

Liko keturios sodybos. O kai vaikai sulaukė paauglystės, supratome, kad jiems reikia amato, tačiau bus sunku pritaipyti įprastose profesinėse mokyklose. Taip susikūrė Sodžiaus meistrų mokykla.

Mes sodybose gyvenome tiek, kiek jiems reikėjo. Iki šių dienų su jau užaugusiais vaikais palaikome ryšius.

Visą šią patirtį vertinu kaip prasmingiausią savo gyvenime.

Rita Jurgelaitytė

”

Priešistorė trumpai. Iki 2005 m. studijavau socialinį darbą ir pedagogiką Vokietijoje, Drezdene. Mano specializacija – ugdomoji pagalba jaunimui. Buvau užsiprogramavęs po studijų grįžti į Lietuvą ir pritaikyti visa tai, ką išmokau.

Kad ne tik asmeninė, bet ir profesinė resocializacija būtų sklandesnė, 2004 m. pradėjau intensyviau domėtis tuometine jaunimo ir darbo su jaunimu situacija. Klausinėjau ir socialinių institucijų atstovų, ir nevyriausybinių organizacijų, kokias jaunimo problemas mato, kokiomis priemonėmis dirba. Dideliu informacijos šaltiniu buvo ir tuometinės Lietuvos jaunimo neformaliojo ugdymo (LiJNA) asociacijos žmogiškieji resursai ir organizuojamos vasaros akademijos, nes čia susirinkdavo su jaunimu įvairiuose kontekstuose dirbantys asmenys ir dalydavosi savo išvalgomis, patirtimi. Beje, jie save tyliai pravardžiuodavo jaunimo darbuotojais – nematomojo fronto kariais, nes tuo metu nebuvo įtvirtinto statuso „jaunimo darbuotojas“.

Pamatėme keletą dalykų, kurių visų nevardysiu, bet paminėsiu ryškesnius.

1. Tuometinėmis priemonėmis, formomis gan efektyviai į prasmingas veiklas (jas iš dalies organizavo ir su jaunimu dirbantys asmenys) įtraukiami jaunuoliai, kurie apskritai įvairiose gyvenimo sferose buvo aktyvūs bei veikė visuomenei priimtinomis formomis.
2. Aktyvūs jaunuoliai iš gatvės buvo arba išvis nepasiekiami, arba labai sunkiai. „Sunkesni“ pasiekiami tik per projektus, bendradarbiaujant su juose dirbančiomis institucijomis. Projektai būdavo baigtiniai ir jaunuoliai vėl grįždavo į savo terpę. Nelabai kas žinojo, kaip pasiekti „laisvąjį“ jaunimą – tą, kuris atsiribojęs nuo „gerų“ suaugusiųjų pasiūlymų, tą, kurio laisvalaikis vyksta gatvėje, kuris nelanko būrelių, į mokyklą eina iš reikalo arba net neina.

Viskas, ką paminėjau, išsikristalizavo į atvirojo darbo su jaunimu gaires. Taip ir gimė atvirojo darbo su jaunimu idėja – Vokietijoje įgautas žinias bei patirtį adaptuoti Lietuvoje. Visų pirma man buvo svarbu, kad būtų profesionaliai pasiekiamas „laisvasis“ jaunimas, kad ir jis turėtų šalia savęs patikimą suaugusįjį (net jei pradžioje jo kratosi), kad atsirastų profesionali darbo su jaunimu forma, kad šioje srityje dirbančių žmonių kompetencijos būtų tinkamos.

Grįžęs į Lietuvą, nesunkiai „nusėdau“ savo motininėje organizacijoje „Actio Catholica Patria“ ir iš to skliautuoto biuro pradėjau darbus.

Mano asmeninis motyvas buvo paprastas: žinojau, kokios galingos yra chebros, kiek ten visko įdomaus vyksta, nes ankstyvoje jaunystėje teko būti chebrų dalimi. Visada prisimenu, kaip būdavo faina, jei koks nors vyresnis asmuo pasidomėdavo mumis.

Svarbu paminėti, kad atvirasis darbas su jaunimu sudarytas iš trijų didelių kolonų: atvirų susitikimų vietų (Lietuvoje jas atstoja atvirieji jaunimo centrai ir erdvės), mobilaus darbo (kad pasiektume jaunuolius, nutolusius nuo jaunimo centrų) ir tiesioginio darbo gatvėje (angl. streetwork).

„Actio Catholica Patria“ tuo metu bazavosi Kauno senamiestyje ir turėjo vieną vienintelę jai priklausančią patalpą – ji buvo skirta darbuotojams. Veiklos su jaunimu ar jaunimui vyko derinant su Kauno arkivyskupijos jaunimo centru dėl salių, kurios turėjo būti nuolat tvarkingos. Taigi, trūko erdvės, į kurią jaunas žmogus galėjo užėiti spontaniškai. Minėtos aplinkybės ir padiktavo, ką svarbu daryti esamomis sąlygomis. Reikėjo eiti į senamiestį, į gatveles, tyrinėti, kur koks jaunimas renkasi, kiek jo ir pan. Pirmas uždavinys – ištyrinėti aplinką. Paaiškėjo, su kokio tipo jaunimu dėl asmeninio saugumo geriau nedirbti (išgėrusiu, prie savo automobilio su alumi stovinčiu ir agresyviai besielgiančiu).

Nusprendžiau arčiau susipažinti su subkultūriniu jaunimu, kurio toli nereikėjo ieškoti. Keletas vaikinų dažnai užsukdavo į vieną iš vidinių kiemų ir ten leisdavo laiką, vartodami alkoholį, tabaką („tie, kurie nieko neveikia, tik rūko ir geria“). Šiaip ne taip pavyko susipažinti, stengiausi nebūti per daug įkyrus, bet tuo pačiu metu ir neatsitraukti, net jei ir matai, kad „esi biškį ne į temą“. Teko įsivardyti svarbias elgsenas jų atžvilgiu: nesusitapatinti, būti savimi, nebandyti įtikti ar patikti, ar perimti jų žargoną, bendravimo manieras, svarbu jais domėtis, su jais dalytis savo mintimis, brėžti ribas (pvz., net jei ir labai prašo, neduoti cigarečių). Esminis lūžis santykių su jais įvyko tuomet, kai juos pagavo policija neleistinai besielgiant. Tada reikėjo atstovo, kuris galėtų charakterizuoti ir tokiu būdu juos pasaugoti. Kreipėsi į mane, ar galėčiau jiems padėti, nes daugiau jų aplinkoje jokio kito suaugusiojo nebuvo. Nuo to momento pasidarė aišku – abipusis kontaktas ir pagarba vieni kitiems yra, jaunuoliams taip pat buvo labai svarbu išgirsti, ką gero juose įžvelgia suaugęs žmogus, nes blogo jau buvo prisiklausę.

Viso to pasėkoje pavyko jaunuolius įtraukti į kryptingą jų svajonių pildymo procesą. Jie gyveno hip hopo muzika ir buvo persismelkę tos kultūros, o tuo metu Kaune hip hopo padangėje nieko didingo nevyko. Su palydėjimu ir gautu finansavimu (patys pildė paraišką) pakėlė Kaune hip hopo kultūros sklaidą į tokį lygį, kokio dar Kaunas nebuvo patyręs. Jie suorganizavo kelių dienų hipo hop festivalį „Live from Kaunas streets“, į kurį susirinko šios kultūros propaguotojai iš visos Lietuvos ir kuris įėjo į istoriją.

Bendraujant su jaunais žmonėmis paaiškėjo, kad jie neturi kur pasidėti ir pailsėti, pabūti be jokių įsipareigojimų (namų darbai, kitos pareigos šeimoje ir pan.). Pasidarė aišku, kad tokia saugi erdvė būtina ir reikia kuo greičiau rasti patalpas, kur tokie jaunuoliai galėtų ateiti ir saugiai būti. Tuo metu prie manęs prisijungė kolegė Gintarė ir mes jau dirbome dviese. Po kurio laiko pavyko gauti patalpas ir taip atsirado atviras jaunimo centras „Vartai“ – pirmas toks Lietuvoje su aiškia koncepcija ir prieiga. Atsirado laiku. Tuo metu Kaune uždarė kitų subkultūrų „tūsų“ Meką – klubą „Galera“ ir daugelis pankrokro žmonių, anarchistų, gotų ir pan. neturėjo kur dėtis, kur organizuoti

savo veiklas. „Vartai“ pasirodė tam tinkama vieta. Suprantama, su kitokiais reikalavimais: jokio alkoholio vartojimo ir pan. Tokiu būdu ir mes (jaunimo darbuotojai), ir jaunimas iš gatvės sugužėjo į patalpas. Šis įvykis reiškė, kad prieš tai dirbtas gatvės darbas santykinai užbaigtas, nes reikėjo vystyti jaunimo centro, kaip atviros erdvės jaunimui saugiai pabūti, veiklą. Pasitelkus savanorius įvairiose senamiesčio vietose buvo organizuojamos atviros veiklos jaunimui. Čia taikyta mobilaus darbo su jaunimu prieiga, nes tokiu būdu buvo galima pritraukti naujų žmonių į jaunimo centrą.

Paraleliai teko nemažai dirbti, kad ši veiklos forma būtų ne dar viena iniciatyva, o gautų ir institucinį bei politinį palaikymą. Aplinkybių būta įvairių. Jei jas sudėtume į vieną sakinį, tai Jaunimo reikalų departamentas prie SADM turėjo politinį mandatą, o atvirojo darbo turinys, forma pasirodė savalaikiai, kai buvo ištirta, jog esamos priemonės daugelio jaunuolių nepasiekia.

Darbas gatvėje su jaunimu turi etapus: kontakto ir santykio užmezgimas, santykio palaikymas ir... išsiskyrimas. Ieškant atsakymo į klausimą „O kuris etapas yra lengvas?“, galima atsakyti – nė vienas. Pirmame reikia dėti pastangų, kad tave, svetimkūnį, „užskaitytų“, pripažintų ir priimtų. Antrame – tam tikra rutina, kurioje nutinka ir santykio puoselėjimas per jaunuolių palaikymą ir konfrontavimą. Paskutiniame – turėti savyje stiprybės, kai jaunuoliui dėl įvairių priežasčių tampa nebereikalingas ir jis atsiskiria, išeina ir negrįžta. Dažnu atveju net neatsisveikines. Ir atsiradusį netekties jausmą svarbu reflektuoti. Visuose etapuose dera prisiminti atvirojo darbo su jaunimu tikslą: „Padėti jaunuoliui reflektuoti kasdienybę ir pagelbėti, kad ji vis labiau sektųsi.“ Tai galioja visoms trimis atvirojo darbo sritims. Labai džiugu, kad dabar visos trys sritys ir toliau vystomos bei profesionalėja.

Artūras Malinauskas

2012 m. Palaimintojo Jurgio Matulaičio socialiniame centre pradėta darbo su jaunimu gatvėje programa „Sofkė“, kurioje sukaupta patirtis tapo atspirties tašku tolimesnei šios darbo formos plėtrai Lietuvoje. 2015 m. pasirodė pirmas metodinis leidinys „Mokytis iš gatvės“. 2018 m. jaunimo politikos formuotojų ir praktikų pastangomis darbas gatvėje buvo pripažintas aukščiausiu lygmeniu – apibrėžtas Lietuvos jaunimo politikos pagrindų įstatyme. 2019 m. įvyko pirmas neformalaus Lietuvos gatvės darbuotojų tinklo susitikimas, kuriame dalyvavo keturios gatvės darbuotojų komandos.

Šiuo metu Lietuvoje veikia aštuonios komandos, o naujų darbo gatvėje programų atsiranda kasmet. Darbas gatvėje vykdomas tiek biudžetinių, tiek nevyriausybinių organizacijų. Dirbama visuose Lietuvos didžiausiuose miestuose. Galima pasidžiaugti, kad visos komandos stengiasi prisitaikyti prie savo vietinių realybių: dirba parkuose, stadionuose, prekybos centruose. Dirba individualiai, su *chėbromis* ir grupėmis, telkia bendruomenes, vis drąsiau užsiima jaunų žmonių teisių gynimu. Gatvės darbuotojai pradeda eksperimentuoti su darbo formomis ir metodais. Nevengia pasitelkti įvairias socialinio darbo, atvirojo darbo su jaunimu, mobilaus darbo praktikas tam, kad būtų ryšys, kad padėtų jaunuoliams, leidžiantiems laiką gatvėje. Metodika imama taikyti ne tik darbui su jaunimu, bet ir kad tikslingai būtų dirbama su vaikais ar suaugusiais. Jaunimo reikalų agentūra nuosekliai prisideda prie gatvės darbuotojų palaikymo: rengia finansavimo konkursą, organizuoja mokymus, konsultacijas. Darbą gatvėje bent iš dalies finansuoja ir miestų savivaldybės. Lietuvos universitetai, kolegijos ieško būdų, kaip bendradarbiauti su gatvės darbuotojais, studentai atlikinėja profesines praktikas, šia tema rašo baigiamuosius darbus. Aktyviai veikia neformalus gatvės darbuotojų tinklas, vyksta darbuotojų intervizijos, metiniai susitikimai, kartu diskutuojama kokybės klausimais, dalyvaujama tarptautiniuose susitikimuose.

Šalia gražių dalykų, egzistuoja ir sudėtingesnių klausimų. Trūksta bendradarbiavimo su sprendimų priėmėjais, todėl gatvės darbuotojai neretai lieka vieni patys (ne)spręsti jaunų žmonių problemų. Nepakankamas finansavimas dažnai reiškia tai, kad darbuotojai įdarbinti ne visu etatu, todėl savo įsipareigojimą turi derinti su kitu darbu ar studijomis. Vis dar yra savivaldybių, kur taikomas projekcinio finansavimo modelis, kuris iškraipo darbo gatvėje esmę. Dalis organizacijų savo viduje sunkiai tvarkosi su vadovavimo ir vadybos iššūkiais. Visa tai sukuria papildomą emocinį krūvį, kuris – kartu su visu gatvės neapibrėžtumu bei ilga lietuviška žiema (gatvės darbuotojai tarpusavyje rimtai juokauja apie sezoninę profesinę depresiją) – slegia praktikus. Galiausiai tai prisideda prie įtampų komandų viduje, darbuotojų kaitos, o uždavinys kaupti ir auginti organizacijų gebėjimą dirbti gatvėje yra sunkiai įgyvendinamas.

Trumpai

- Darbas su jaunimu gatvėje nėra inovacija, o labiau ilgametės tradicijas ir patirtį savyje talpinantis reiškinys.
- Darbo gatvėje užuomazgos neatsiejamos nuo krikščioniškos-filantropiškos veiklos.
- Modernus darbas gatvėje toks, kokį šiandien jį suprantame, atsirado kaip atsakas į visuomenės pokyčius, paauglių fenomeno atsiradimą bei mokslinių socialinių tyrimų rezultatus.
- Lietuvoje daugiausiai kalbame apie metodologiją darbe su jaunimu, bet ji lygiai taip pat gali būti taikoma dirbant su kitomis tikslinėmis grupėmis.

Darbas su
jaunimu
gatvēje

Kas tai?

”

– Turiu jums kvietimą į apklausą. Ar galėtumėte atvykti į trečiąją policijos komisariatą rytoj penkioliktą valandą? – telefonu paskambinęs manęs pasiteirauja tyrėjas.

– Aha, gerai... Tuoju pasižiūrėsiu, ar tuo metu laisvas... – kol ieškau savo darbo kalendoriaus, imu galvoti, kas atsitiko. – Gerai, tinka, – patvirtinu.

Nors tyrėjas tiksliai nenurodė priežasties, kodėl esu kviečiamas, bet viduje jaučiu, kad vizitas bus apie darbą. Prisimenu savo jaunuolius vieną po kito: Aivaras pasakojo, kad jo brolis neseniai grįžo iš kalėjimo, o gal „paukščių“ chebrytė vėl prisidirbo, Renatos šeimoje bet kada galima tikėtis netikėtumo... Nusprendžiu, kad geriau neleisti savo fantazijoms plėtotis, užteks pasitikrinti, ar niekur nedingo maniškis darbuotojo pažymėjimas.

– Sveiki, – kreipiuosi į komisariato administratorę, – aš pas tyrėją penkioliktai valandai.

– Gerai, pakviesiu jį. Galite palaukti čia, – parodo į priešais langelį sustatytą kėdžių eilę.

Kol kas sėdžiu vienas. Skaitinėju skelbimų lentoje kabančių skelbimų ir plakatų antraštes: „Tu gali tai įveikti! Stop. Prisijunk. Ankstyvosios intervencijos programa!“, „Narkotikams NE“, „Ar žinai, ką internete veikia tavo vaikas?“. Kuo daugiau skaitau, tuo labiau susierzinu.

– Laba diena, – su manimi pasisveikina tyrėjas. Suprantu, kad nepastebėjau, kaip jis ateina, nes užsiklausiau svetimo pokalbio tarp administratorės ir žmogaus, kuris kreipiasi dėl šiandien ryte pamestos piniginės.

Kartu kylame laiptais į antrą aukštą. Tuo metu jis papasakoja, dėl ko į mane kreipėsi.

– Ar pažįstate Živilę Kadiulienę? – paklausia.

– Taip, – po trumpos pauzės atsakau vienu žodžiu. Mintys ima suktis neįtikėtinu greičiu. Atrodo, per sekundę spėju apgalvoti skirtingas aplinkybes. Živilė – Ernesto iš „paukščių“ chebrytės mama. Ernestą paskutinį kartą mačiau lygiai prieš savaitę. Ernestui dabar keturiolika metų. Jis jau turėjęs susidūrimų su teisėsauga.

Tyrėjas palydi mane prie savo darbo stalo, šalia kurio pastatyta kėdė. Nustembu, kad viename biure dirba dar bent penki pareigūnai. Nejaug apklausa vyks kitiems girdint?

– Pasirašykite čia, – parodo pirštu, – kad sutinkate dalyvauti apklausoje ir kad pasižadate sakyti tiesą, – ramiu, monotonišku balsu pasako ir sutikimą padeda tiesiai man po ranka.

Nieko nesakydamas pasirašau ir jaučiu, kaip ima dažnėti mano širdies plakimas. Mintyse jau kurių scenarijų, kaip iškart po apklausos skambinsiu Živilei ir su pykčiu paklausiu: „Kodėl, Živile, man pati nepaskambinot ir nepranešėt, kad davėt mano kontaktus tyrėjui?“ Mąstau, kaip per mesenđerį iškart paklausiu Ernesto, kodėl pats man nepasakė, kas atsitiko.

– Kaip ir minėjau, į mus kreipėsi Živilė Kadiulienė. Ji parašė pareiškimą, kad balandžio dvidešimt penktą dieną jos sūnus Ernestas buvo sumuštas... Iš jo pavogtas telefonas, – tik dabar pareigūnas pasuka savo veidą nuo kompiuterio ekrano ir pažiūri man į akis. – Pareiškime nurodė jūsų kontaktus – kaip asmens, galinčio suteikti informacijos apie jaunuolius, kurie tai padarė. Ji sakė, kad visus pažįstate.

Įsivaizduoju, kad tyrėjui tikrai nelengva suprasti, kas aš ir koks mano darbas, todėl bandau kiek įmanoma aiškiau ir suprantamiau prisistatyti.

– Na kaip... Aš esu socialinis darbuotojas. Dirbu nevyriausybiniėje organizacijoje Vilniaus socialiniame klube. Kartu su kolegomis įgyvendiname darbo su jaunimu gatvėje programą Naujininkuose. Mūsų užduotis...

– Ar pažįstate šitą vaikiną? – tyrėjas nesigilindamas mane pertraukia ir lengvu judesiu atsuka į mane savo kompiuterio ekraną.

Beveik žagteliau iš nuostabos – ne dėl to, ką matau ekrane, o dėl tokio pareigūno elgesio. Žinau, kad jis kaip įmanoma geriau bando atlikti savo darbą, tačiau vis tiek puoselėjau viltį, jog geriau supratęs mano vaidmenį tiesioginių klausimų neuždavinės.

Nors nuostabos, liūdesio ir pykčio atvirai neparodau.

Prieš mane atvertas Ugniaus feisbuko profilis.

– Pažįstu, – sąmoningai stengiuosi kuo mažiau kalbėti.

– Kada paskutinį kartą jį matėte?

– Neprisimenu, – atrodo, girdžiu savo paties širdies plakimą. Švysteli mintis, kad jeigu dabar būtų naudojamas poligrafas, tikrai suprastų, kad aš meluoju.

Tyrėjui ši informacija nepadės, tačiau jeigu tik kas nors iš jaunuolių sužinos, kad papasakojau, kur ir kas gatvėje būna, kurį laiką dirbti ten nebegalėsime.

Ugnių rajone buvome susitikę vakar. Jis elgėsi kaip įprastai, daug su mumis nekalbėjo. Atsigėrė pasiūlyto vandens, sakė, kad laukia draugų. Ugniaus buvimas gatvėje gana fragmentiškas. Būna, kad sutinkame kasdien, o kartais pradingsta trims mėnesiams ar pusmečiui. Turbūt dėl to ir nepavyksta su juo užmegzti tvirtesnio ryšio. Kažkada pasakojo, kad dalis jo šeimos gyvena ne Vilniuje.

Ugnius dažnai laiką leidžia kartu su Ignu. Kai jie rajone ir kai jie kartu, dažnai kas nors vis atsitinka: muštynės, vagystės, keistos istorijos. Abu atrodo jaunesni nei yra. Tipiniai bachūriukai nutrintais sportbačiais ir treningais, visada su kapišonais. Mums dažnai kyla įtarimas, kad Ugnius su Ignu būna apsirūkę, bet patys mums to niekada neprisipažino, tik pasako: „Ne, baikit. Šiaip pavargę...“

Kai būname su jais, jaučiu savo ribotumą. Jie laisvi žmonės. Jauni, bet jau suaugę.

– Gal žinote, kur jis gyvena? – dar vienas klausimas.

– Ne. Nežinau.

Nebesuprantu, kieno aš pusėje. Ernestą labai gerai pažįstu, jaučiu didelę neteisybę, kad jį primušė. Apskritai nepalaikau smurto. Bet Ugnius jau ir taip turi nemažai problemų ir labai nedaug suaugusiųjų, kuriais gali pasitikėti. Noriu, kad policija gerai dirbtų savo darbą, bet nenoriu padėti jiems to daryti: „Žiūrėkite – čia savo feisbuko profilyje Ugnius nurodęs mokyklą, kurioje mokosi, gal jums verta kontaktuoti su jais? Jie tikrai turės daugiau informacijos už mane...“

– Gerai, – supratau. Dabar reikia, kad viską, ką kalbėjome, parašytumėte raštu, – tyrėjas, supratęs, kad nieko iš manęs nepeš, padeda ant stalo dar vieną formą, kurią turiu užpildyti.

Išėjęs iš komisariato skambinu kolegoms. Tik kalbėdamas su jais suprantu, kad taip ir neištraukiau bei neparodžiau darbuotojo pažymėjimo. Atrodo, jis nebuvo reikalingas. Apklausoje dalyvavau ne kaip gatvės darbuotojas, bet kaip paprastas pilietis. Mano kūne susikaupusi įtampa leis ilgai prisiminti, kodėl svarbus pagalbos profesijų darbuotojų pripažinimas.

Kitos dienos vakarą su Margarita dirbame Naujininkuose. Stovime prie „Maximos“ įėjimo. Už maždaug dvidešimt metrų matau Ugnių. Sustingstu, bet galiausiai prie jo prieiname. Bendraujame lyg nieko nebūtų įvykę.

Tai buvo vienas paskutinių kartų, kai Ugnių matėme tame rajone.

Aprašytoje istorijoje atsiskleidžia darbo gatvėje duotybės: darbuotojo vaidmens konfliktas ir menkas pripažinimas. Gatvės darbuotojai galiausiai patenka į dilemines situacijas, kai turi balansuoti tarp jaunuolio ir visuomenės intereso, pagalbos ir kontrolės, proceso ir rezultato. Šalia to, daugybė žmonių vis dar nėra girdėję, nesupranta arba turi klaidingų įsivaizdavimų apie gatvės darbuotojų veiklą. Tad svarbu visų pirma sau, o paskui ir kitiems gebėti atsakyti bei paaiškinti, kas gi vis dėlto yra darbas su jaunimu gatvėje.

Darbą su jaunimu gatvėje galima paaiškinti **kaip procesą, metodą ir filosofiją**.

Procesą galėtume apibūdinti taip: dažniausiai skurdžiausiose, pavojingiausiose, labiausiai užmirštose miesto vietose leisti daugybę valandų prie parduotuvių, parduotuvėse, vaikščioti per visus kiemus ir gatves, sėdėti ant visų esamų suoliukų, žaisti žaidimų aikštelėse tol, kol tampa bendruomenės dalimi. Susipažinti ir bandyti sukurti santykį su jaunuoliais, kurie labiausiai įtartini, atgrasūs, engiami, mažiausiai pastebimi. Su atsidavimu, priėmimu ir supratimu pabandyti nukreipti jų resursus mažiau destruktiviai ir labiau socialiai priimtina kryptimi bei nuolat visiems įrodinėti, kodėl tavo darbas prasmingas.

Darbas gatvėje kaip **metodas** geriausiai atsiskleidžia iš socialinio darbo profesijos perspektyvos. Tai veikimas tiesiogiai naudojant žemą slenkstį, bendruomenės įgalinimo, poreikių vertinimo, konsultavimo, darbo su grupe, žalos mažinimo ir kitas praktikas. Tai socialinis darbas, vykdomas „Pirma problema, o paskui programa“ principu.¹¹ Lietuvoje jis apibūdinamas „Darbo su jaunimu gatvėje tvarkos apraše“.¹²

Darbo su jaunimu gatvėje tikslas – mažinti jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, socialinę atskirtį ir didinti jo galimybes visaverčiai dalyvauti visuomenės gyvenime.

Darbo su jaunimu gatvėje uždaviniai:

- užmegzti santykius su sunkumų patiriančiu, leidžiančiu laiką gatvėje jaunimu, kuriam reikia pagalbos, palaikymo ir kuris negali dalyvauti ir (ar) nedalyvauja su jaunimu dirbančios organizacijos veikloje;

¹¹ J. K. Thompson „Caring on the Streets: A Study of Detached Youthworkers“, 1999.

¹² „Darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašas“, 2019.

- didinti jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, motyvaciją keistis ir kurti tvirtus, pagarbius, abipusiu pasitikėjimu grįstus santykius tarp jaunimo ir darbuotojo, vykdančio darbą su jauniu gatvėje;
- padėti jaunimui, leidžiančiam laiką gatvėje, atkurti arba užmegzti ryšius su socialine aplinka, įgalinti jį naudotis įvairiomis savivaldybės teritorijoje jaunam žmogui teikiamomis paslaugomis;
- stiprinti jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, asmeninius ir tarpasmeninius, bendravimo gebėjimus jo aplinkoje;
- suteikti informaciją, organizuoti ir įgyvendinti veiklas, padedančias didinti jaunimo sąmoningumą nusikalstamo elgesio, tabako, alkoholio, narkotinių ar kitų psichotropinių medžiagų vartojimo klausimais;
- tarpininkauti tarp jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, ir valstybės bei savivaldybių institucijų, įstaigų ir (ar) organizacijų, atstovauti jaunimo, leidžiančio laiką gatvėje, interesams, sprendžiant klausimus, kurie susiję su jo gyvenimo kokybės gerinimu.

Ištrauka iš „Darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašo“

Kaip *filosofija* darbas gatvėje yra vertybių visuma:

- žmogaus vertė yra besąlygiška;
- žmogaus pakeisti neįmanoma; žmogus keičiasi pats, o pokyčiui sukurti galima tik sąlygas;
- skurdas nėra žmogaus pasirinkimas, o visuomenės sąrangos pasekmė;
- žmonės nėra patenkinti savo sudėtinga padėtimi, jie nori ir siekia, kad būtų lengviau;
- jaunų žmonių polinkis būti gatvėje yra normali raidos dalis; gatvėje galima daug ko išmokti;
- viešosios erdvės priklauso visiems.

Natūralu, kad praktika yra dinamiškesnė, sudėtingesnė ir kompleksiškesnė nei bet koks apibrėžimas, todėl kai kam kyla nemažai klausimų: „Ar gatvės darbuotojai dirba tik gatvėje? Kuo darbas gatvėje skiriasi nuo mobiliojo darbo su jaunimu, o gatvės darbuotojai nuo kitų specialistų? Kokios gatvės darbuotojo atsakomybės?“

Dažniausiai tikslūs atsakymai gimsta gilinantįs į konkrečias situacijas, analizuojant atvejus, tačiau ieškant šių atsakymų verta įsigilinti į esmines darbo su jaunimu gatvėje metodo ribas.

Vieta.

Darbas gatvėje neįmanomas be fizinio darbuotojų buvimo gatvėje. Nuoseklus darbuotojų lankymasis jaunuolių socialinėse erdvėse, kurios dažnu atveju yra ir viešosios erdvės: gatvės, parkai, prekybos centrai, žaidimų aikštelės – leidžia iš arti stebėti jaunų žmonių santykių dinamiką, kuri formuojasi ir atsiskleidžia bendraamžių grupėse ar konkrečiose vietose. Gatvės darbuotojai, būdami jaunų žmonių erdvėse, yra kaip svečiai, tai keičia įprastinę santykių hierarchiją. Jaunuoliai ne tik gauna, bet ir duoda, o darbuotojai ne tik dirba su jaunais žmonėmis, bet ir mokosi iš jų. Tokiu būdu gatvės darbuotojų vaidmuo tampa jaunuolių ir darbuotojų bendru kūrinium. Tam, kad vaidmuo būtų reikšmingas, gatvėje su jaunimu svarbu praleisti pakankamai laiko. Tiesa, gatvės darbuotojams nereikia pastato arba veiklos, kad galėtų susipažinti su žmonėmis, kita vertus, klaidinga manyti, kad ši veikla įgyvendinama tik minimoje vietoje. Specialistai savo sutiktus žmones ir konsultuoja, veda grupes, kartu eina į žygius, organizuoja renginius, dalyvauja darbo grupėse, tarpininkauja ir atstovauja jų gyvenimo situacijoms, dokumentuoja procesą ir reflektuoja savo darbą su kolegomis. Labai svarbu, kad gatvės darbuotojai turėtų tam pritaikytas patalpas.

Laikas.

Jaunas žmogus pats nusprendžia, kada ir kiek laiko bendradarbiaus su gatvės darbuotoju. Gatvės darbuotojai kuria lygiavertį, pasitikėjimu grįstą, pagarbų santykį su žmonėmis. Toks santykis neįmanomas be jaunuolių laisvo apsisprendimo – jų savanoriškumo. Praktikoje tai gali reikšti, kad reikia mėnesio, kartais ir visų metų, kad įvyktų lūžis ir prasidėtų tikras bendradarbiavimas. Gatvės darbuotojai dirba ne tik ten, kur jaunuoliai būna *geografiškai*, bet ir prisitaiko prie jų suprasdami, kokiame etape dabar jis ar ji yra. Darbuotojai neverčia jaunuolių pradėti keisti savo elgesį: mokytis, legaliai dirbti, nebevertoti alkoholio ar narkotikų, nebežaisti, tačiau labiau laukia, kol bus tam pasirengę. Savo darbo laiką ir pasiūlymus pritaiko prie jaunų žmonių gyvenimo situacijos.

Užduotis.

Gatvės darbuotojų užduotis yra būti santykiyje su jaunais žmonėmis gatvėje bei padėti jiems tvarkytis su kasdienybės iššūkiais. Darbo gatvėje komandos yra laisvos rinktis savo veikimo būdą ir improvizuoti įvairiomis metodikomis tiek, kiek tai jiems padeda kurti, palaikyti ar puoselėti santykius su jaunuoliais, leidžiančiais laiką gatvėje. Papildomai kuria santykius su konkrečios bendruomenės nariais: kasininkais, apsauginiais, specialistais, kaimynais, bendruomenės aktyvu, jaunuolių tėvais ir t. t. Pagalba darbo su jaunimu gatvėje kontekste yra suprantama plačiąja prasme: nuo konkrečių veiksmų įveikiant krizes iki buvimo ugdomajame santykiyje. Pavyzdžiui, gatvės darbuotojai nuolat yra ypač arti sudėtingų temų: saugumas, žalingas ir rizikingas elgesys, radikali jaunuolių nuostatos. Svarbu, kad jaunuoliai galėtų elgtis, kaip jiems įprasta, ir išsakyti savo nuomonę nebijodami būti nuvertinti arba stigmatizuoti. Savo ruožtu gatvės darbuotojai meta iššūkius jauniems žmonėms, siūlydami galimybes atvirai bei kritiškai permąstyti pasirinkimus ir išdrįsti pasielgti kitaip nei įprasta. Gatvės darbuotojai kuria galimybes per asmeninį patyrimą išbandyti alternatyvius mąstymo ir veikimo būdus. Tokiu būdu jie konfrontuoja su jaunuolių elgesiu, požiūriu per dialogą.

Trumpai

- Darbas su jaunimu gatvėje yra apibrėžtas Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos patvirtintame apraše.
- Darbas gatvėje neįmanomas be fizinio darbuotojų lankymosi ir bendravimo su jaunais žmonėmis viešosiose erdvėse, tačiau ne mažiau svarbu, kad gatvės darbuotojai turėtų tam pritaikytas patalpas ir veiktų jose.
- Jauni žmonės nusprendžia, kada prasidės ir kiek ilgai truks jų bendradarbiavimas su gatvės darbuotojais.
- Gatvės darbuotojų pagrindinė užduotis – būti santykiyje su gatvėje laiką leidžiančiais jaunais žmonėmis bei jiems padėti tvarkytis su kasdienybės iššūkiais.
- Gatvės darbuotojai būna santykiyje su jaunais žmonėmis dialogo būdu domėdamiesi jaunuolių gyvenimu, palaikydami juos ir konfrontuodami jų elgesį bei požiūrį.

Darbo su
jaunimu
gatvėje

uždaviniai

Nuo tada, kai išsivystė darbas su jaunimu gatvėje, įvyko reikšmingų pokyčių. Keitėsi jaunimo problemos, visuomenės požiūris į jas bei gatvės darbuotojų veikimas. Pirmieji gatvės darbuotojai Amerikoje matė, kaip kūrėsi gaujos, vyko atviros muštynės, vietos gyventojų terorizavimas, atvira prekyba narkotikais. Pirmieji gatvės darbuotojai Lietuvoje ėmė spręsti be globos likusių, skurdą ir smurtą patiriančių bei gatvėje gyvenančių vaikų problemą, pradėjo kurti trūkstamas socialines ir ugdomąsias paslaugas vaikams bei jaunimui. Šiandien jauni žmonės sprendžia savitus šios generacijos iššūkius, o gatvės darbuotojai aktyviai prie to prisideda.

Klausimai, kuriuos bando atsakyti šiandienos gatvės darbuotojai

- Dalis jaunų žmonių pasibaigus pandemijai negali pakilti nuo ekranų, patiria nerimą bendraudami su žmonėmis gyvai. Ką galime padaryti, kad jauni žmonės išeitų į savo kiemą?
- Miestuose atsiranda vis daugiau tvorų. Aptveriami kvartalai, žaidimų aikštelės, mokyklų stadionai. Kaip užtikrinti, kad viešoji infrastruktūra būtų neaptverta ir prieinama visiems?
- Kaip galėtų atrodyti darbas su jaunimu gatvėje *online* erdvėje?
- Daliai jaunuolių nei nuosavas, nei nuomojamas būstas neįperkamas. Kaip jiems padėti pradėti savarankišką gyvenimą? Kaip spręsti jaunimo benamystę?
- Kaip gatvės darbuotojai gali prisidėti sprenddami globalias krizes: klimato, pabėgėlių, karo?
- Kaip stiprinti jaunų žmonių psichinę sveikatą?
- Kaip spręsti radikalėjimo problemą?

Svarbu suprasti, kad gatvės darbuotojų veikimas yra platus ir nėra orientuotas tik į konkrečių žmonių, konkrečių problemų sprendimą. Darbo su jaunimu gatvėje uždavinius galima suskirstyti į **mikro**, **mezo** ir **makro** lygmenis.

Uždavinys: Kelti politinį socialinį sąmoningumą.

Gatvės darbuotojų veikimo pavyzdys: Projektai, konferencijos, pasiūlymų formulavimas.

Uždavinys: Griauti egzistuojančius mitus bei neigiamas nuostatas jaunų žmonių atžvilgiu.

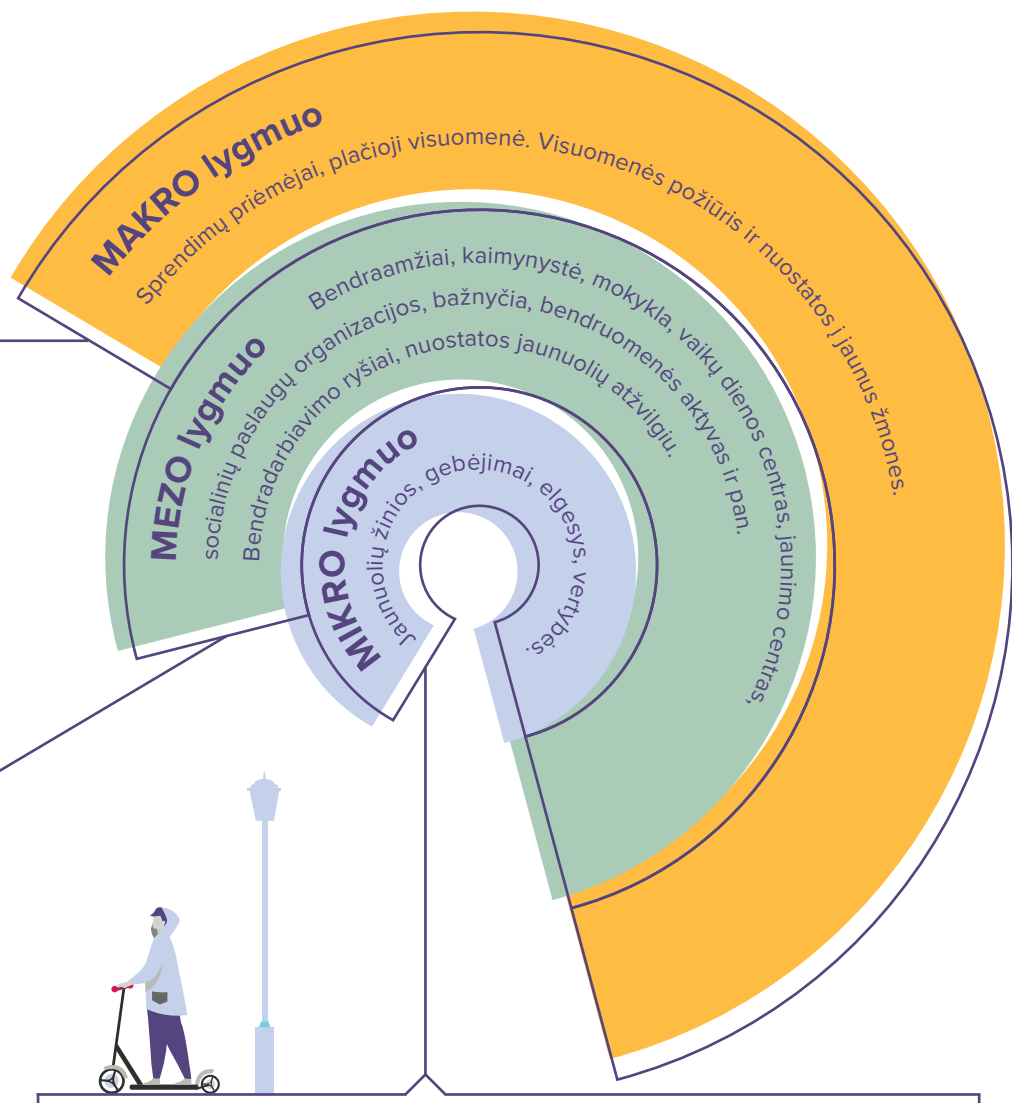
Gatvės darbuotojų veikimo pavyzdys: Jaunų žmonių ir bendruomenės įtraukimas į politikos formavimą, bendradarbiavimas su žiniasklaida, bendruomenių švietimas.

Uždavinys: Tarpininkauti sprendžiant jaunuolių arba su jaunimu susijusias problemas.

Gatvės darbuotojų veikimo pavyzdys: Organizacijų ir įstaigų lankymas, tikslinių susitikimų inicijavimas, įsitraukimas į kitų organizacijų pasiūlymus.

Uždavinys: Siekti, kad jaunų žmonių poreikiai ir balsas būtų girdimi.

Gatvės darbuotojų veikimo pavyzdys: Renginių bendruomenėje organizavimas, bendradarbiavimas su tyrėjais, naujų paslaugų jaunimui inicijavimas ir kūrimas, jaunų žmonių situacijos bendruomenėje stebėseną, analizę ir pasiūlymų teikimas, įsitraukimas į darbo grupes.

Uždavinys: Užmegzti ryšį su jaunuoliais ir būti jiems prieinamiems.

Gatvės darbuotojų veikimo pavyzdys:

- Nuoseklus lankymasis jaunuolių susibūrimo vietose.
- Pagarbus priėjimas, reguliarus ryšio palaikymas, laiko kartu leidimas, pokalbiai jaunuoliams svarbiomis temomis, reagavimas į besikeičiančius poreikius.

Uždavinys: Padėti jaunuoliams įgyti naujų žinių, socialinių įgūdžių, gebėjimą pažinti aplinką bei į ją integruotis. Spontaniškos veiklos gatvėje, suplanuotos išvykos, žygiai, stovyklos, užsiėmimai, atviri pasiūlymai ir pan.

Gatvės darbuotojų veikimo pavyzdys:

- Mesti iššūkį jaunų žmonių požiūriui ir / arba veiksmams sprendžiant užimtumo, nedarbo, narkotikų, rasizmo, seksizmo, negalios, sveikatos, seksualumo, nusikalstamumo ir kitus panašius klausimus. Darbas su jaunuoliais per programas: ilgalaikės / trumpalaikės, uždaros / atviros grupės, teminės veiklos, mobilūs užsiėmimai ir t. t.
- Individualus palydėjimas, konsultavimas, darbas su jaunuolio aplinka.

Darbo su
jaunimu
gatvėje

principai

Dirbant su jaunimu gatvėje svarbiausia atsižvelgti į profesinius principus. Principai yra svarbiau nei kontekstas, tikslai, etapai, metodai ar resursai. Principai padeda ne „įgyvendinti“ darbą su jaunimu gatvėje, bet „būti“ gatvės darbuotojais. Išsamiai aprašytus principus galima rasti „Darbo su jaunimu gatvėje tvarkos apraše“.¹³

¹³ „Darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašas“, 2019.

Abipusė pagarba

Rodome pagarbą visiems žmonėms.

Žinome savo ribas, jei jos pažeidžiamos, – reaguojame.

Poreikius atitinkanti pagalba

Pirmiausia siekiame suprasti, ko žmogui iš tikrųjų reikia.

„Jeigu policija manęs paklaus, aš turėsiu jiems papasakoti, ką žinau...“

Konfidencialumas

Pasakome, kuriais atvejais mes nesaugome paslapčių.

Jaunuolių neapkalbinėjame.

Savadoriškumas

Mes galime paklausti, bet negalime priversti.

„Ar galime prie jūsų prisėsti?“

Aktyvaus įsitraukimo

Tikime, kad visi jaunuoliai gali ir nori kažką duoti.

Orientavimosi į jauno žmogaus poreikius

Galime pasakyti „ne“, jeigu dabar tai jauniems žmonėms, su kuriais dirbame, neaktualu.

Bendradarbiavimo

Asmeniškai pažįstame organizacijas ir specialistus, žinome, kas kaip dirba, nuolatos ieškome ir kuriame naujas galimybes jaunuoliams.

Santykių kūrimo

Mums svarbus procesas!

Darbo su
jaunimu
gatvēje

procesas

”

Debesuota, drėgna ir šalta. Baigiasi asfaltuota kelio atkarpa, prasideda žvyrelis, kuris veda į akligatvį. Dešinėje medinis nuosavas namas, kitoje pusėje stovyvietė ir šlaitas, apaugęs krūmokšniais, menkaverčiais medeliais. Šlaitu į viršų vingiuoja vietinių žmonių takelis, kuriuo einant pasimato iš lentų suręstos pašiūrės, kačių namas, primėtyta panaudotų švirksčių. Ant kalno keli bendrabučiai ir keli daugiabučiai namai. Būtent prie pasukimo į šitą takelį beveik tuo pačiu metu pastebime žmones.

– Pasisveikinkime su jais. Gera proga, – žiūrėdamas į keturis maždaug trylikos–keturiolikos metų vaikus, sakau Margaritai. Prieš tai dar spėju įvertinti, kad jie mus jau pastebėjo.

– Gerai, – ramiu balsu atsako ji.

Kol einame prie jų, jaučiu augantį jaudulį.

– Labas, aš Margarita.

– Labas, o aš Kasparas.

Nė vienas jaunuolis nepasako savo vardo, nepaspaudžia ištiestų rankų. Nejaukiai nuleidžiame jas.

– Mes gatvės jaunimo darbuotojai. Dirbame Naujininkuose. Mūsų užduotis susipažinti su jaunais žmonėmis ten, kur jie būna. Paskui bendraujame, ką nors veikiame ir, aišku, jeigu tik yra noras, galime padėti įvairiais klausimais... Šiaip kartais čia praeiname. Jau gal ir anksčiau mus matėte? – Margaritos balsas skamba aiškiai ir užtikrintai. Kol ji kalba, spėju mintyse pasidžiaugti, kad mūsų aptarimai padeda nepamiršti, ką svarbu jaunuoliams pasakyti pirmo kontakto metu.

– Ne, – atrėžia vienas iš jaunuolių.

– Turbūt keista, kad mes, kažkokie suaugę žmonės, čia jus kalbiname, – apibrėžiu neaiškia situaciją. Būtent tokio atspindėjimo išmokau iš savo ankstesnės kolegės Giedrės. Žinau, kad kartais tai padeda pralaužti ledus pokalbiui.

– Keista, – jau kitas jaunuolis įsijungia, nustebindamas tokiu nuoširdžiu atsakymu.

– Tai viskas gerai. Normalu taip jaustis, – šypteliu.

– O jūs psichologai? – sulaukiame klausimo iš pirmo jaunuolio.

– Ne visai. Mes labiau socialiniai darbuotojai. Mes ne tik kalbame, bet ir veikiame kartu su žmonėmis... – kol Margarita bando paaiškinti, atidžiau įsiziūriu į jaunuolius.

Visi apsirengę paprastais drabužiais, be kepurų, nors lauke visai šalta. Labiausiai į akis krinta tas, kuris rankose laiko „McDonald’s“ bulvytes. Jis atrodo išsipurvinęs, o inkariukai tokiam orui atrodo neįprastai.

– Jo vardas Erikas, – mosteli ranka į šalia stovintį draugą su bulvytėmis rankose.

– O šitas Petras, – iš karto atkerta antras.

Susižvalgome su Margarita ir be žodžių suprantame, kad jaunuoliai pasakė netikrus vardus. Kiti du neįsitraukia į pokalbį, kai Petras ir Erikas pradeda išbandinėti mūsų ribas.

– Va Erikas neturi, kur gyventi, miega „McDonalde“ prie stoties. Apsauginiai išvaro jį iš ten. Neturi batų, rūbų, neturi, ką valgyti, – juokdamasis, su rusišku akcentu apie savo draugą pasakoja Petras. Suprantu, kad dalis apibūdinimo nėra visiškai išsivysčiusi.

– Aš turiu namus, – įsitraukia Erikas. – Čia mano namai, – parodo į ant šlaito esantį bendrabutį. – Sportbačius užsidėjau, nes lipsim į bokštą, – teisinasi vaikinai.

Suprantu, kad Petro juokelis nebuvo juokingas Erikui, bet kažkaip į tai sureaguoti dar per anksti.

– Bokštą? – tikslinuosi.

– Jo, varysim į Markučius. Ten yra toks labai aukštas bokštas. Kur galima užlipti, – pirmą kartą rimtai į klausimą atsako Petras.

– Nu nu, možna pa ruski? – pritrūksta lietuviškų žodžių Erikui.

– Da, – atsako Margarita.

Pajaučiu savo ribotumą, nes nekalbu rusiškai. Kartu ir apsidžiaugiu, nes tai jau antras jaunuolių mums užduotas klausimas.

– Eta vandens bokštas, – galiausiai patikslina Erikas.

Kol vyksta pokalbis rusų kalba apie lipimą į vandens bokštą, pasirodo dar trys mums nepažįstami, vyresni, maždaug aštuoniolikos metų jaunuoliai. Du vaikinai ir mergina. Jie prieina pasisveikinti su vaikinukais. Suprantame, kad nuo šio momento tęsti pokalbio nepavyks, todėl per daug nelaukiame ir atsisveikiname.

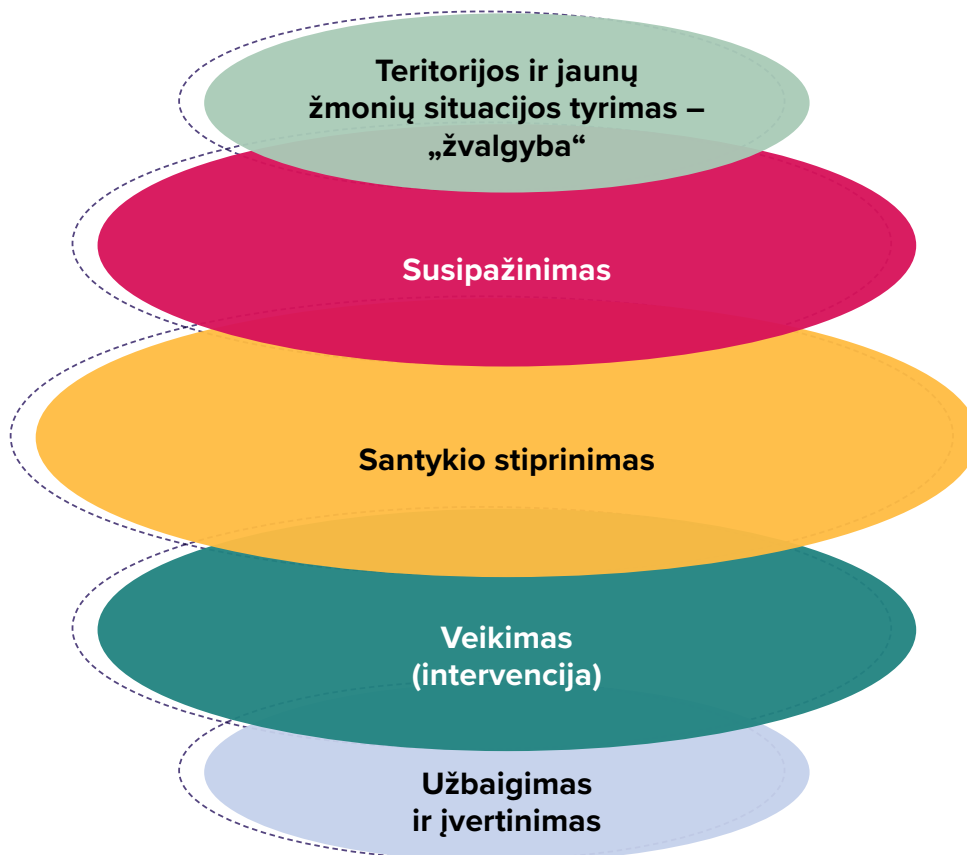
Išeidami pagaliau jiems paspaudžiame rankas, pasakome, kad bus įdomu išgirsti įspūdžius, kaip sekėsi lipti į Markučių vandens bokštą.

Nueidami su Margarita kalbamės, kaip sekėsi. Prisimename, kad nespėjome paduoti mūsų programos skrajučių. Svarstome, jeigu būtume pasiūlę sausainių su arbata, gal tai būtų padėję susipažinti ir su kitais dviem jaunuoliais.

Darbas gatvėje daug kam gali pasirodyti kaip nestruktūruotas ir net truputį chaotiškas procesas. Ir tai tiesa. Gatvės darbuotojai nuolatos veikia gatvės bei jaunų žmonių gyvenimo neapibrėžtumo sąlygomis. Išlikti nuosekliame kontakte su žmonėmis jiems padeda kruopštus planavimas, ruošimasis, tarimasis ir refleksija.

Įprasta darbo gatvėje procesą skirstyti į etapus: **tyrimas, susipažinimas, santykio stiprinimas, veiki- mas, įvertinimas**. Toks apibūdinimas nėra iki galo tikslus, nes praktikoje ne visada aišku, kada vienas etapas baigiasi, o kitas prasideda. Kartais procesai sustoja ar regresuoja. Dar sudėtingiau šį procesą suskirstyti į etapus, kai toje pačioje teritorijoje dirbama jau nebe pirmus metus. Pradeda kurtis ryšys su naujais jaunuoliais, o tuo tarpu su „senaisiais“ jau nueitas nemenkas kelias. Tad teisingiau etapus būtų įsivaizduoti kaip dimensijas, kurios koegzistuoja po vieną, dvi, tris ar net visos vienu metu.

Kitas darbo su jaunimu gatvėje procesui būdingas bruožas – gana aiški pradžia bei pabaiga ir kūry- bos iš darbuotojų reikalaujantis veikimo etapas.

Teritorijos ir jaunų žmonių situacijos tyrimas – „žvalgyba“

Kas vyksta?

- Renkami duomenys apie teritorijos istoriją, demografiją, kriminogeninę situaciją, esamus socialinius iššūkius ir resursus.
- Kuriamas socialinis žemėlapis (įstaigos ir organizacijos, viešosios erdvės, susibūrimo vietos, pavojingos vietos ir pan.).
- Vyksta susitikimai su įstaigomis, organizacijomis ir reikšmingais žmonėmis – „raktininkais“.
- Vyksta teritorijos zonavimas. Stebimos jaunuolių susibūrimo vietos ir domimasi, kaip jie jaučiasi rajone.
- Identifikuojamos pagrindinės tikslinės grupės.
- Kuriamos darbo proceso dokumentavimo formos, maketuojamos skrajutės, skirstomasi atsakomybėmis.
- Ieškoma pagalbos ir paramos sau.¹⁴
- Rengiama ataskaita. Ataskaitoje apžvelgiama: iki šiol nuveikti darbai, identifikuotos vietos ir jaunuoliai, organizacijos ir specialistai, kurie gali būti resursas, tolimesnio darbo tikslai ir pagrindinės gatvės darbuotojų veiklos.

Svarbu

- Nepaisant to, kiek gatvės darbuotojas turi patirties, kaip ilgai veikia programa, kiekvienas privalo išgyventi tyrimo laikotarpį, kuris paprastai trunka ne mažiau nei tris mėnesius.
- Vertinga būti gatvėje kuo įvairesniu laiku, įskaitant savaitgalius, vėlyvesnius vakarus.

- Etapo pabaigą paprastai žymi darbuotojų atsipalaidavimas, savumo jausmas teritorijoje.
- Jau šiame etape galima inicijuoti pirmus kontaktus.
- Pradėti kurti komandos susitarimus dėl bendravimo su jaunuoliais gatvėje (fizinis kontaktas, daiktų ir / ar pinigų skolinimas, asmeniniai kontaktiniai duomenys, darbas ne darbo valandomis ir pan.) bei darbuotojų saugumo gaires.¹⁵

Susipažinimas

Kas vyksta?

- Aktyvus susipažinimas su jaunuoliais. Gatvės darbuotojai siekia susipažinti su kuo daugiau skirtingų žmonių, prisistatyti, papasakoti apie savo užduotis ir planus.
- Kuriamas gatvės darbuotojų vaidmuo ir jo vieta bendruomenėje. Svarbu ne tik kas kalbama, bet ir daroma.

Svarbu

- Susitarti komandoje dėl prisistatymo turinio ir atsitraukimo strategijos.¹⁶
- Prisistatymą gali palengvinti dalomoji medžiaga, skiriamieji ženklai.
- Reflektuoti procesą komandoje. Mokyti iš klaidų ir sėkmingų momentų.

¹⁴ Daugiau informacijos: „Gatvės darbuotojų pagalbos ir paramos sau galimybės“.

¹⁵ Daugiau apie tai skyrelyje „Darbuotojų saugumas“.

¹⁶ Daugiau apie tai: „Pirmas kontaktas ir atsitraukimo strategija“.

Santykio stiprinimas

Kas vyksta?

- Stiprinamas turimas ryšys per visas bendras – net mažiausias – patirtis: akių kontaktas, pamojavimas, priėjimas, rankos paspaudimas, pasėdėjimas šalia, vardo prisiminimas, domėjimasis, bendras juokas, pavaišinimas sausainiu ir arbata, žaidimas kortomis, saulėgražų valgymas, kamuolio spardymas, neįpareigojantys pokalbiai, pirmų konfliktų sprendimas.

Svarbu

- Jaunuoliai gali aktyviai tikrinti darbuotojų ribas. Reikėtų priimti tai kaip svarbią proceso dalį, išnaudoti šiuos momentus dar kartą paaiškinant savo vaidmenį bei norint geriau juos pažinti.
- Padedančios laikysenos: nuoširdus bandymas suprasti jaunuolius, bandymas ne keisti jų elgesį, ne edukuoti, ne užsiimti pedagogika, ne mokyti, bet labiau atrasti būdus, kaip būti šalia jų. Būnant su jaunuoliais gatvėje svarbu žinoti, kas gali nutikti blogiausia, bet turėti vilties, kad taip neįvyks.
- Svarbu leisti jaunuoliams mokyti darbuotojus: savo žaidimų, savo požiūrio, savo būdo spręsti problemas.
- Reaguoti į jaunuolių poreikius, tačiau neskubėti tenkinti nepamatuotų prašymų ar patiems siūlyti sudėtingas veiklas (išvykas, užsiėmimus, renginius, kitą pagalbą ir t. t.). Taip kaip su nepažįstamais žmonėmis nepuolame kartu gyventi arba atostogauti.

Veikimas (intervencija)

Kas vyksta?

- Identifikuojamos pagrindinės problemos ir kartu su jaunuoliais ieškoma būdų joms spręsti.
- Darbas gatvėje įgauna formą. Dirbama labiau individualiai arba su chebra / grupe, į veikimą įtraukiama bendruomenė.¹⁷
- Aktyviai ieškoma būdų išnaudoti esamus žmogaus, grupės, bendruomenės, organizacijų tinklo resursus. Ieškoma galimybių bendradarbiauti.

Svarbu

- Kiekviena chebra, kiekvienas jaunuolis turi savo ritmą ir greitį. Labai sunku nuspręsti, kada jau laikas nepasitenkinti pokalbiais gatvėje ir pradėti kažką kartu veikti. Su patirtimi formuojasi teisinga intuicija.
- Mėginti su jaunuoliais susitarti, kokių tikslų siekiama. Sudarytas kontraktas yra atspirties taškas sprendžiant dilemines situacijas.
- Neretai gatvės darbuotojų akiratyje atsidūrę jaunuoliai savo gyvenime yra jau patyrę ne vieną nesėkmę. Svarbūs net patys mažiausi pasiekimai.
- Kiekvienas jaunuolis, kiekviena chebrytė ar kiekviena grupė, su kuria dirbama, privalo turėti „savo“ darbuotoją. Jaunuoliams turi būti aišku, kas su jais dirba, į ką jie gali kreiptis, kai turi klausimų ar dėl ko nors nerimauja.

¹⁷ Daugiau apie tai: „Gatvės darbuotojų veikimo pavyzdžiai“.

Užbaigimas ir įvertinimas

Kas vyksta?

- Proceso užbaigimas ir įvertinimas vyksta, kai jaunuoliai „išauga“, pasiekiami tikslai, darbuotojas išeina iš darbo, baigiama vykdyti programa.
- Įvertinamas įvykęs procesas, aptariamos ateities perspektyvos, skiriama laiko atsisveikinti.
- Dalijamasi pasiektais rezultatais su bendruomene ir platesne visuomene.

Svarbu

- Nėra paprasta išlaikyti nuoseklumą iki galo, nenutraukti ar nenumesti procesų jiems dar nepasibaigus, todėl svarbus deramas dėmesys sau ir komandai.
- Šiame etape darbuotojai turi galimybę mokytis ir kartu mokyti savo jaunuolius, kaip atsisveikinti.
- Gatvės darbuotojų paramos ir pagalbos galimybės sau.
- Nepaisant sukauptos patirties, kiekvienam gatvės darbuotojui svarbu nelikti vienam, sulaukti paramos savo organizacijoje, konsultuotis su kitais gatvės darbuotojais ir / ar išoriniu konsultantu.

Gatvės darbuotojų paramos ir pagalbos galimybės sau

Nepaisant sukauptos patirties, kiekvienam gatvės darbuotojui svarbu nelikti vienam, sulaukti paramos savo organizacijoje, konsultuotis su kitais gatvės darbuotojais ir / ar išoriniu konsultantu.

Kelios galimybės:

- Prisijungti prie Lietuvos gatvės darbuotojų tinklo. Tinklas turi bendrą platformą bendrauti, vyksta intervizijų grupės, metiniai susitikimai, diskutuojama įvairiais profesiniais klausimais. Lietuvos gatvės darbuotojų tinklas yra pasaulio „DYNAMO“ tinklo narys.
- Sekti Jaunimo reikalų agentūros naujienas internetiniame puslapyje „*jra.lt*“, kur galima rasti įvairių kvietimų dalyvauti mokymuose, konsultacijose, pažintiniuose vizituose tiek apskritai darbo su jaunimu, tiek specifiskai darbo su jaunimu gatvėje temomis.
- Kreiptis į savo organizaciją dėl supervizijų.

Pirmas kontaktas ir atsitraukimo strategija

Prieš pirmą kontaktą su jaunuoliais gatvėje darbuotojui svarbu įvertinti:

- **chebros** dydį (kuo mažiau žmonių, tuo lengviau suvaldyti pokalbį ir išlaikyti visų dėmesį);
- **jaunuolių amžių** (priklausomai nuo žmonių amžiaus, galima numatyti pokalbio temas, parinkti skirtingus pasiūlymus, vartojamų žodžių sudėtingumą);
- **sudėtį** (vaikiniai, merginos ar mišri grupė – nuo to gali priklausyti pokalbio atmosfera, bet ir aiškiai pasimatyti vidinė *chebros* santykių dinamika: konkurencija, lyderystė ir pan.);
- **atsitraukimo iš vietos galimybes** (turėti galvoje papildomas rizikas, pvz., alkoholio vartojimas, numanomas jaunuolių nusiteikimas, tamsus paros metas).

Pirmo kontakto metu svarbu

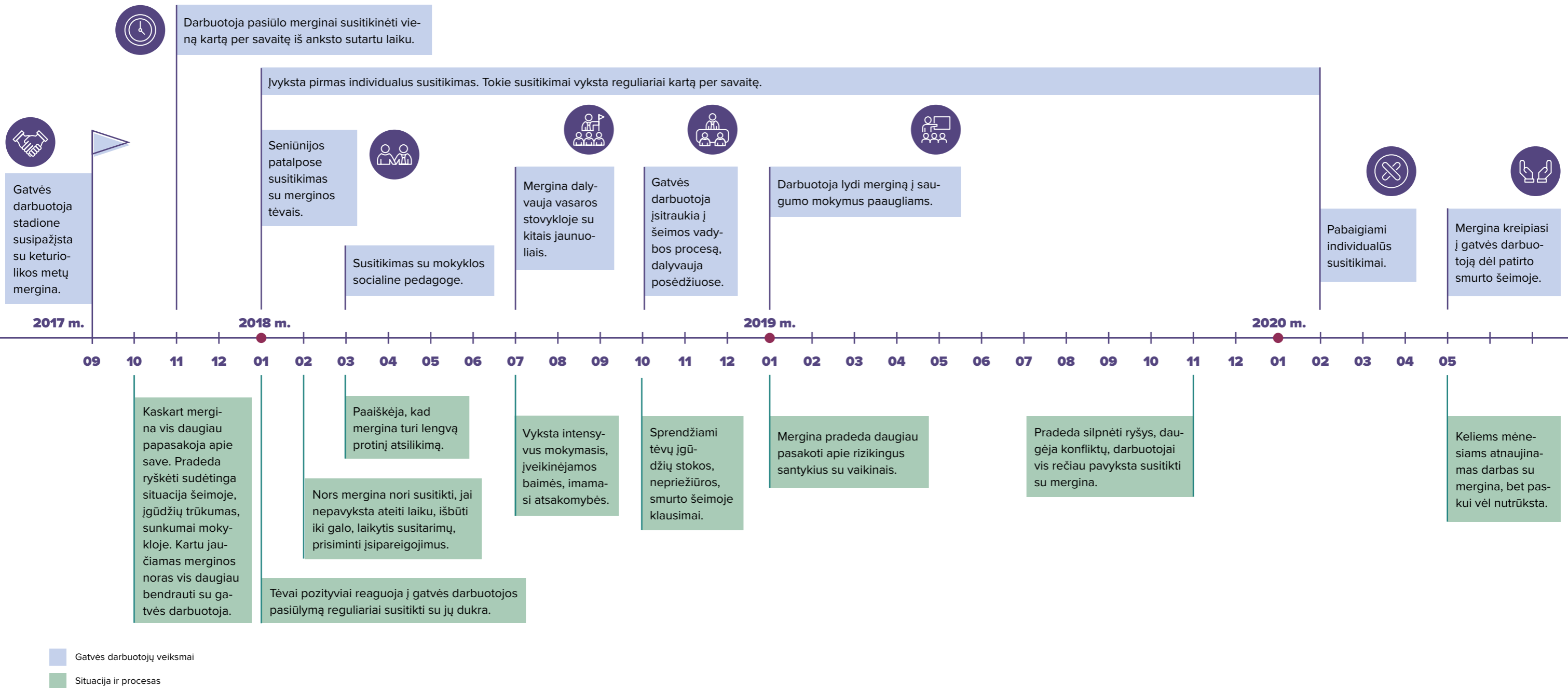
- Susitarti su kolega, prie kurios *chebros* ar jaunuolio prieisite pirmiausiai. Pradžioje tai turėtų būti grupelė ar žmogus, kuris iš pažiūros atrodo lengvai pasiekiamas. Svarbu susitarti, kuris pradės pokalbį. Vėliau šią patirtį reikia aptarti, duoti vienas kitam grįžtamąjį ryšį. Tokiu būdu gerinami įgūdžiai ir keliamas pasitikėjimas savo jėgomis. Ilgainiui tai padės pradėti bendravimą su pačiais įvairiausiais jaunais žmonėmis.
- Pristatinėjant pasakyti savo pareigas, vardą, susipažinimo tikslą, siūlomas veiklas, pasidalyti kontaktais. Pavyzdžiui: „Labas, mano vardas Miglė. Esu jaunimo darbuotoja, dirbanti gatvėje. Kartu su kolegomis čia būname ir susipažįstame su jaunuoliais. Esant poreikiui galime padėti, jeigu yra sunkumų mokykloje, šeimoje, su policija, bendraamžiais... Dar mes galime pasiūlyti įvairių veiklų: su savimi turime kamuolį, kortas, o mūsų centre veikia atvira erdvė. Kitu atveju galime tiesiog bendrauti.“
- Kol vienas darbuotojas kalba, kolega gali pagalvoti, ką įmanoma padaryti papildomai, pavyzdžiui, ištraukti ir paduoti skrajutes, papildyti pristatymą, stebėti jaunuolių reakcijas ir į jas sureaguoti.
- Susitarti toks bus atsitraukimo slaptažodis. Kai būdami šalia jaunuolių pajuntama grėsmė, reikėtų naudoti slaptažodį, kurį privalo žinoti ir prisiminti visi komandos nariai. Slaptažodis: „.....“. Jį panaudojus, nepriklausomai nuo situacijos, komanda turi išeiti iš esamos vietos. Vėliau aptarti, kas įvyko.

- Apsvarstyti darbą uždaroje erdvėje. Kilus pavojingoms situacijoms uždaroje erdvėje (akligatvis, uždaras kiemas, viešasis transportas, prekybos centras ir pan.) svarbu kuo greičiau pasitraukti iš tos vietos.
- Prisiminti, kad visos jaunuolių reakcijos į gatvės darbuotojus: tylą, juoką, įtarumą, ignoravimą – yra mokymosi dalis.
- Turėti omenyje, kad klaida yra per anksti siūlyti sudėtingas veiklas, išvykas, primygtinai kviešti ateiti į centrą.
- Naudoti įvairias nesmurtinio bendravimo technikas.¹⁸

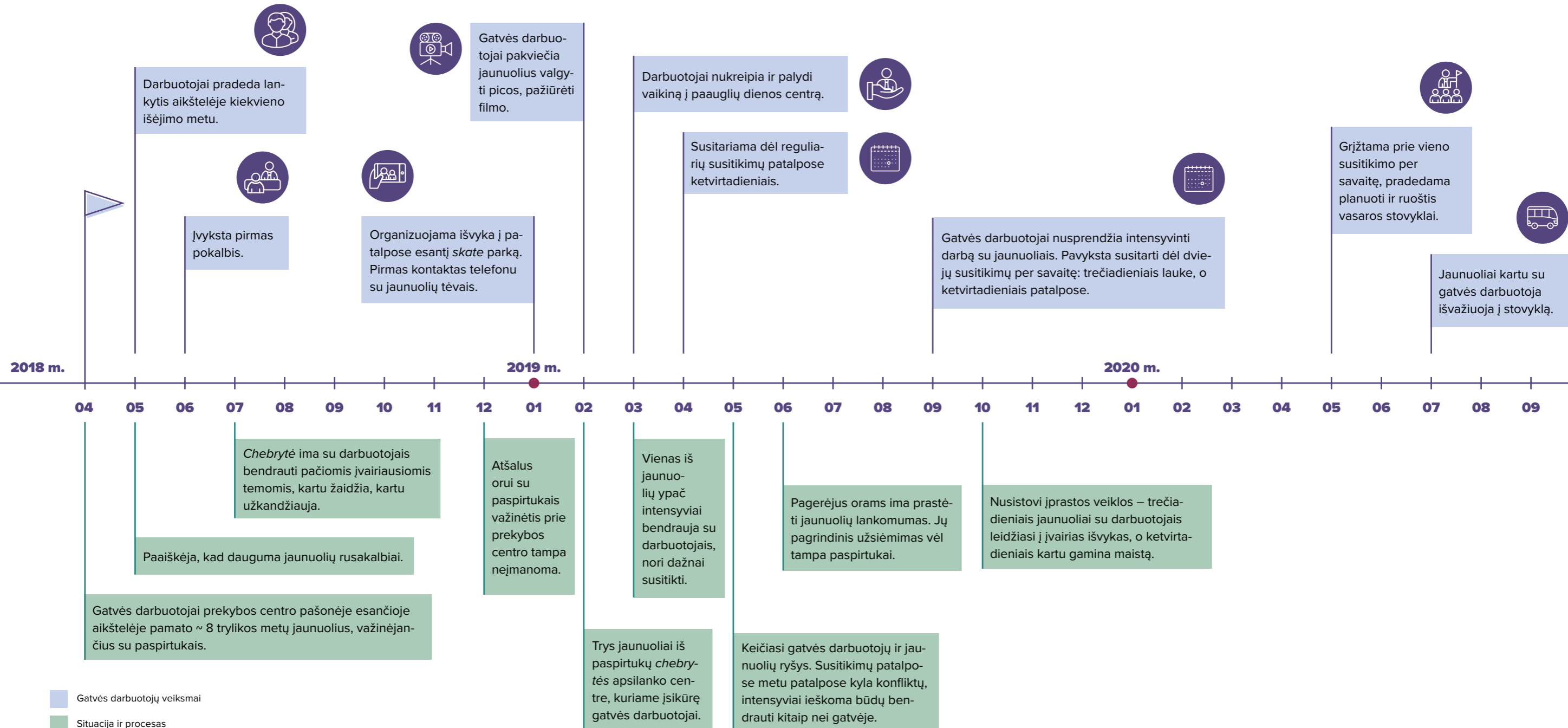
¹⁸ Daugiau informacijos apie nesmurtinį bendravimą galima ieškoti anglų kalba naudojant raktažodį „nonviolent communication“.

Gatvės darbuotojų veikimo pavyzdžiai

Individualus darbas

Darbas su *chebra*

Darbo su
jaunimu
gatvėje

**organiza-
vimas**

Kokybiško darbo organizavimo sąlygos

Natūralu, kad darbo gatvėje organizavimui galioja bendros vadybos taisyklės. Siekdama užtikrinti kokybišką darbą organizacija turi pasirūpinti trimis sritimis: žmogiškaisiais resursais (darbuotojai ir jų kompetencijos), finansiniais ištekliais (atlyginimai, patalpos, priemonės) ir darbo procesais (vadovavimas, nuoseklus veikimas). Pastaraisiais metais Lietuvoje susikūrus nemažai naujų komandų bei toliau veikiant senosioms, jau galima įvertinti sukauptas patirtis, pasiteisinusias praktikas bei dažniausiai pasitaikančias klaidas buriant, palaikant ir auginant darbo gatvėje komandas. Ką turi užtikrinti organizacija, kuri nori sėkmingai vykdyti darbo su jaunimu gatvėje programą? Galima išskirti tris komandų darbo gatvėje specifinius elementus.¹⁹

01.

Finansinis stabilumas. Tikrieji darbo gatvėje pokyčiai galimi tik galvojant apie ilgalaikę perspektyvą. Paprastai gatvės darbuotojai savo darbą pradeda nuo paprasto susipažinimo ir neįpareigojančio bendravimo su 12–13 metų jaunuoliais; kai jiems 13–16 metų, su jais dirba individualiai, grupėse, žygiuose, įvairių projektų rėmuose. Tokiu būdu natūraliai vystosi ir toliau nesustojamai auga darbuotojo ir jaunuolio santykis. Kai jaunuoliams 16–25 metai, gatvės darbuotojai, pasitelkdami esamą santykį, holistinį požiūrį į žmogų, imasi spręsti nedarbo, mokymosi, sveikatos, benamystės, ankstyvos motinystės / tėvystės, savarankiškumo ir kitus svarbiausius jauno asmens gyvenimo klausimus. Kitaip tariant, gatvės darbuotojai auga kartu su savo jaunuoliais: keičiasi jų vaidmuo ir pagalbos jauniems žmonėms formos.²⁰ Programos finansavimas turi

¹⁹ J. K. Thompson „Caring on the Streets: A Study of Detached Youthworkers“, 1999.

²⁰ M. Burgess, I. Burgess „Don't Shoot! I'm a Detached Youth Worker“, 2006.

sudaryti sąlygas ilgalaikiam, nuosekliam ir laisvam veikimui. Verta išryškinti organizacijų juridinio statuso skirtumus: biudžetinės įstaigos dažnai užtikrina atlyginimus, tačiau susiduria su sunkumais finansuoti spontaniškas ar nenumatytas išlaidas, o NVO, atvirkščiai, susiduria su sunkumais, kad sutelktų pakankamų lėšų atlyginimams, bet turi daugiau laisvės veiklos išlaidoms. Svarbu nuolat ieškoti sprendimų siekiant stabilaus darbo gatvėje programos finansavimo.

Komandos darbo gatvėje metinį biudžetą sudaro:

- gatvės darbuotojų atlyginimas;
- programos vadovo atlyginimas;
- patalpų išlaikymo kaštai;
- darbo priemonės: telefonas, kompiuteris, viešojo transporto bilietas ir pan.;
- gatvės darbuotojo aprangos atributai: kuprinė, striukė, džemperis ir pan.;
- mokymai, konsultacijos ir / ar supervizija;
- spaudos išlaidos dalomajai medžiagai: skrajutės, plakatai ir pan.;
- darbuotojų kuprinių turinys;
- išlaidos spontaniškoms veikloms: bilietui į muziejų, kavos puodeliui, autobuso bilietui ir pan.;
- iš anksto planuojamų veiklų išlaidos: žygiai, stovyklos, užsiėmimai ir pan.

02.

Tvirtas ir gyvybingas įsipareigojimas sunkumus patiriantiems jaunuoliams. Organizacija, pasirinkusi dirbti gatvėje, neišvengiamai iš labai arti susiduria su pačiais įvairiausiais jaunais žmonėmis ir jų būsenomis. Jie būna abejingi, nusivylę, įskaudinti, sutrikę, pikti, įsiutę. Dažnu atveju prisideda painūs ir fragmentuoti socialiniai ryšiai, įvairios trauminės patirtys. Maža to, juos supa įvairūs barjerai: nepajėgios švietimo, sveikatos ir socialinės apsaugos sistemos, visuomenės nuvertinimas, aukštus reikalavimus kelianti darbo rinka ir pan. Susidūrus su tokia „puokšte“ problemų nepaprasta išlaikyti pozityvią laikyseną jaunų žmonių ir jų gyvenimo situacijų atžvilgiu. Visi, kuriems savo kelyje yra tekę patirti autentišką santykį ir iš arti stebėti, kaip keičiasi atskirtyje esančio žmogaus gyvenimo trajektorija, žino, kad net tamsiausioje situacijoje egzistuoja šviesos galimybė. Kiekvienas turi savo stiprybių: geba rūpintis kitais, turi humoro jausmą, pasižymi didele fizine ištverme, moka prisitaikyti, yra ypač smalsus, nebijo eksperimentuoti. Dauguma nori gyventi daroje, tačiau trūksta žinių, įgūdžių, kaip kurti tokius santykius. Kaip su žmonėmis, taip ir organizacijose – visur galima sutikti specialistų, kurie nori ir gali veikti kitų labui. Darbo su jaunimu gatvėje organizacijos, susidūrusios su atskirtį patiriančiais žmonėmis ir socialinėmis problemomis, turi gebėti pastebėti bei kurti ryšį su sveikąja sistemų (asmenybės, organizacijos, plačiosios visuomenės) dalimi.

03.

Vaizduotė, lankstumas ir gebėjimas kurti. Naujai darbą gatvėje pradėjusios organizacijos dažnai ieško patarimų, ką daryti ir kaip reaguoti susidūrus su jaunų žmonių problemomis. Mokytis iš kitų patirties svarbu, tačiau dar svarbiau gebėti lanksčiai ir kūrybiškai panaudoti savo organizacijoje ar bendruomenėje egzistuojančius resursus. Darbo gatvėje organizacijos pasižymi gebėjimais pradėti, sujungti, adaptuoti, išnaudoti, sutelkti, pasitelkti, improvizuoti, planuoti, persiorientuoti, mobilizuotis ir t. t. Visiškai įvaldžiusios metodiką, jos tampa naujų sprendimų ir naujų paslaugų inkubatoriais, o gatvės darbuotojai – socialiniais inovatoriais.

Pavyzdžiui, vietos bendruomenė nusprendžia mažinti jaunų žmonių nusikalstamumą, todėl jie investuoja į socialinių gatvės darbuotojų darbą, ir jau po metų gatvės darbuotojų komanda pateikia jaunuolių poreikių rekomendacijas sprendimų priėmėjams, trūkstumų paslaugų sąrašus bei išaugusį savo programos biudžetą dėl anksčiau nenumatytų veiklų. Dar vienas svarbus aspektas – organizacijos turi būti pasirengusios mokytis iš savo klaidų ir vystytis į bet kurią pusę, kur pamatys problemų gatvėje. Tokiu būdu kuriami tvarūs sprendimai.

Darbo gatvėje paslaugos planavimas

Dažniausios organizacijų klaidos planuojant darbo gatvėje paslaugą bei rekomendacijos, kaip tų klaidų išvengti

Klaidos

Pasirenkama per didelė veikimo teritorija. Toks sprendimas dažniausiai priimamas siekiant efektyviai išnaudoti turimus resursus, tačiau tikėtina pasekmė gali būti atvirkštinė. Gatvės darbuotojams bus sunku identifikuotis su konkrečia bendruomene, mažės nuoseklumo, nepakaks jėgų išlaikyti ryšį su sunkiausiai pasiekiamomis grupėmis, daugės bejėgiškumo.

Rekomendacijos

Viena gatvės darbuotojų komanda veikia tik vienos seniūnijos teritorijoje, o ten esančias visas jaunų žmonių susibūrimo vietas įmanoma aplankyti per keletą išėjimų.

Ilgainiui, augant komandos patirčiai ir gebėjimams, atsižvelgiant į konkrečios teritorijos ypatumus galima teritoriją plėsti, dar labiau susiaurinti ar net keisti.

Klaidos

Rekomendacijos

Greito rezultato lūkestis jau pirmais metais. Pavyzdžiui, planuojama, kad kelių gatvės darbuotojų komanda konsultuos 10 jaunuolių, į veiklas įtrauks 50, o į kitas paslaugas nukreips dar 25.

Per pirmus metus užtenka susipažinti su veikimo teritorija, ten veikiančiomis organizacijomis ir specialistais, jaunais žmonėmis, aktualizuoti pagrindines jaunuoliams ir bendruomenei rūpimas temas bei tyrinėti, kaip veikia skirtingi pasiūlymai.

Programos pradžioje siekiama kokybiško įgyvendinimo ir kantriai laukiama skaičiais pamatuojamų rezultatų.

Netinkamas programos finansavimo modelis ar netinkamai suplanuotas biudžetas. Pavyzdžiui, organizacija nusprendžia vykdyti darbą gatvėje turėdama tik projektinį finansavimą, o pasibaigus finansavimui veikla sustabdoma. Kitas pavyzdys: gatvės darbuotojai dėl griežtų iš anksto suplanuotų biudžeto rodiklių negali vykdyti iš poreikio gimstančių veiklų.

Projektinis finansavimas – tik papildomas šaltinis darbui gatvėje finansuoti. Darbo gatvėje komandos veikimas planuojamas bent trejų metų laikotarpiui.

Gatvės darbuotojai dalį veiklų biudžeto gali planuoti ir paskirstyti savo nuožiūra, kad ir kas tai bebūtų: transporto bilietas, spauda, stalo žaidimas, maistas ir pan.

Organizacija neturi numaćiusi gatvės darbuotojams darbo vietų, patalpų, kur jie galėtų konsultuoti jaunuolius ar kartu su jais veikti.

Gatvės darbuotojai turi savo darbo stalą, vietą susirinkimams, patalpą darbui su jaunimu, skirtą tik jauniems žmonėms jiems tinkamu metu.

Nesant šiems resursams darbuotojai turi biudžete papildomų lėšų naudotis viešosiomis paslaugomis.

Klaidos**Rekomendacijos**

Per siaurai suvokiama gatvės darbuotojų užduotis. Manoma, kad gatvės darbuotojų komandos vertė yra tik tiesioginės veiklos su jaunais žmonėmis, jų konsultavimas.

Gatvės darbuotojai ir jaunuoliai, su kuriais jie susipažįsta gatvėje, yra matomi kaip resursas sužinoti, kokia yra realybė, kas iš tikro vyksta jaunų žmonių gyvenime ir konkrečioje bendruomenėje. Dalis darbo gatvėje poveikio sunkiai pamatuojama – sustiprėję ryšiai, daugiau dėmesio nepatogioms temoms, didesnis visuomenės įsitraukimas sprendžiant socialines problemas.

Gatvės darbuotojų komanda

Kaip ir visose pagalbos profesijose, pagrindinį vaidmenį atlieka darbuotojas. Atskirų asmenų pasirengimas, kompetencijos bei komandinis veikimas – lemiantys veiksniai vykdomos programos sėkmei. Nors yra nemažai tų, kurie domisi ir net žavisi darbu gatvėje, nėra paprasta surasti tinkamus žmones šiam darbui. Net patyrę specialistai linkę darbą gatvėje mistifikuoti, o gatvės darbuotojams priskirti neregėtų galių: „Gatvėje dirbti gali tik ypatingas žmogus!“ Tiesą sakant, užduočių prasme ši veikla tokia pat sudėtinga kaip mokytojo, gydytojo, psichologo ar kitoje srityje dirbančio socialinio darbuotojo. Taigi su kokiais iššūkiais susiduria gatvės darbuotojai? Kodėl organizacijoms sudėtinga juos rasti bei išlaikyti?

Nuolatinis darbas „ant ribos“. Gatvės darbuotojai neišvengiamai susiduria su nevienareikšmiškomis situacijomis. Jie apie gatvėje būnančius žmones žino ir mato daugiau nei kartais patys norėtų, tačiau dažniausiai renkasi profesionaliai „nereaguoti“: jeigu žala aplinkai ir aplinkiniams minimali, nepranešinėja, kada, kur, kas, ką veikia. Kitaip pamintų savo darbo principus, sunkiai užsitarnautą pasitikėjimą bei labai greitai prarastų ryšį su gatve. Iš kitos pusės, net kai žmogus iškrinta iš visų kitų sistemų, šie specialistai prisitaiko ir toliau stengiasi padėti bei kovoja už jo teises. Tai lyg vaikščiojimas balansuojant ant plono lyno, kai vienoje pusėje konkretaus asmens gyvenimo situacija, o kitoje – visuomenė.

Neaiški profesinė identifikacija. Gatvės darbuotojams nėra paprasta paaiškinti, ką jie dirba. Dažnai tenka tikslinti visuomenėje egzistuojančias fantazijas ir mitus: kad dirba tik su benamiais, kad turi galių išspręsti visas socialines problemas ir pan. Jie turi papildomą iššūkį apsisprendami, kurios bendruomenės nariai yra: tos, kur įgytas išsilavinimas, jaunimo darbuotojų ar socialinių darbuotojų (tuo tarpu gatvės darbuotojų bendruomenė dar tik besiformuoja).

Profesijos nuvertinimas. Kitų akyse gatvės darbuotojai dažnai matomi kaip savo specializacijos neturintys veikėjai. Daug kam sunku juos pripažinti ir pasitikėti jų kompetencija. Pavyzdžiui, nelengva įsivaizduoti, kad kuri nors vietos bendruomenė leistų gatvės darbuotojams patiems nuspręsti, kokios investicijos dabar svarbiausios, arba per atvejo vadybos posėdį, sprendžiant konkrečios šeimos problemas, jų nuomonė būtų vienodai girdima. Toks nuvertinimas persiduoda ir į sisteminį lygmenį, kai jų programos finansuojamos žymiai mažesnėmis sumomis nei kitos socialinės paslaugos.

Atotrūkis nuo organizacijos. Dėl gatvės darbuotojų veikimo specifikos, kai daug užduočių atliekama ne organizacijos patalpose, labai dažnai kitiems kolegoms ir vadovams nematant, kai vykdomos veiklos gana dažnai kinta, o darbo rezultatai pamatomi tik po kurio laiko, jie gali jaustis atitolę ir nuo savo organizacijos procesų, lyg būtų organizacijos bei platesnės komandos paraštėse.

Įdomu, kad šiais aspektais jie tampa panašūs į jaunuolius, su kuriais dirba: kaip ir šie išbando visuomenės ribas, pasižymi besiformuojančiu tapatumu, dažnai nuvertinti ar nugalinti, atsitraukę nuo savo artimųjų rato (organizacijos).

Formuojant gatvės darbuotojų komandą siekiama, kad asmenybės ir žmogiškosios savybės papildytų vienas kitą. Dirbant gatvėje pamatoma, kaip komandos nariai tvarkosi su savo ir kitų bejėgiškumu, kaip elgiasi įtemptose situacijose, kokius vaidmenis linkę prisiimti. Lygiai taip pat prireikia apmąstyti vertybinius ar etinius klausimus. Paaiškėjus, jog šiose srityse yra esminių nesutapimų, sukurti darniai veikiančią komandą gali būti neįmanoma užduotis. Tokiu atveju paprasčiau išsiskir-

ti. Tačiau tai jokiū būdu nereiškia, jog gatvės darbuotojai turi būti panašūs vienas kitą. Atvirkščiai, didesnė komandos narių įvairovė (lytis, amžius, tautybė, tapatumas, išsilavinimas, pomėgiai ir pan.) leidžia labiau atspindėti ir geriau suprasti jaunuolius. Dažnai komandos narių nesutarimai slepiasi ir po skirtingai suvokiamais tikslais.

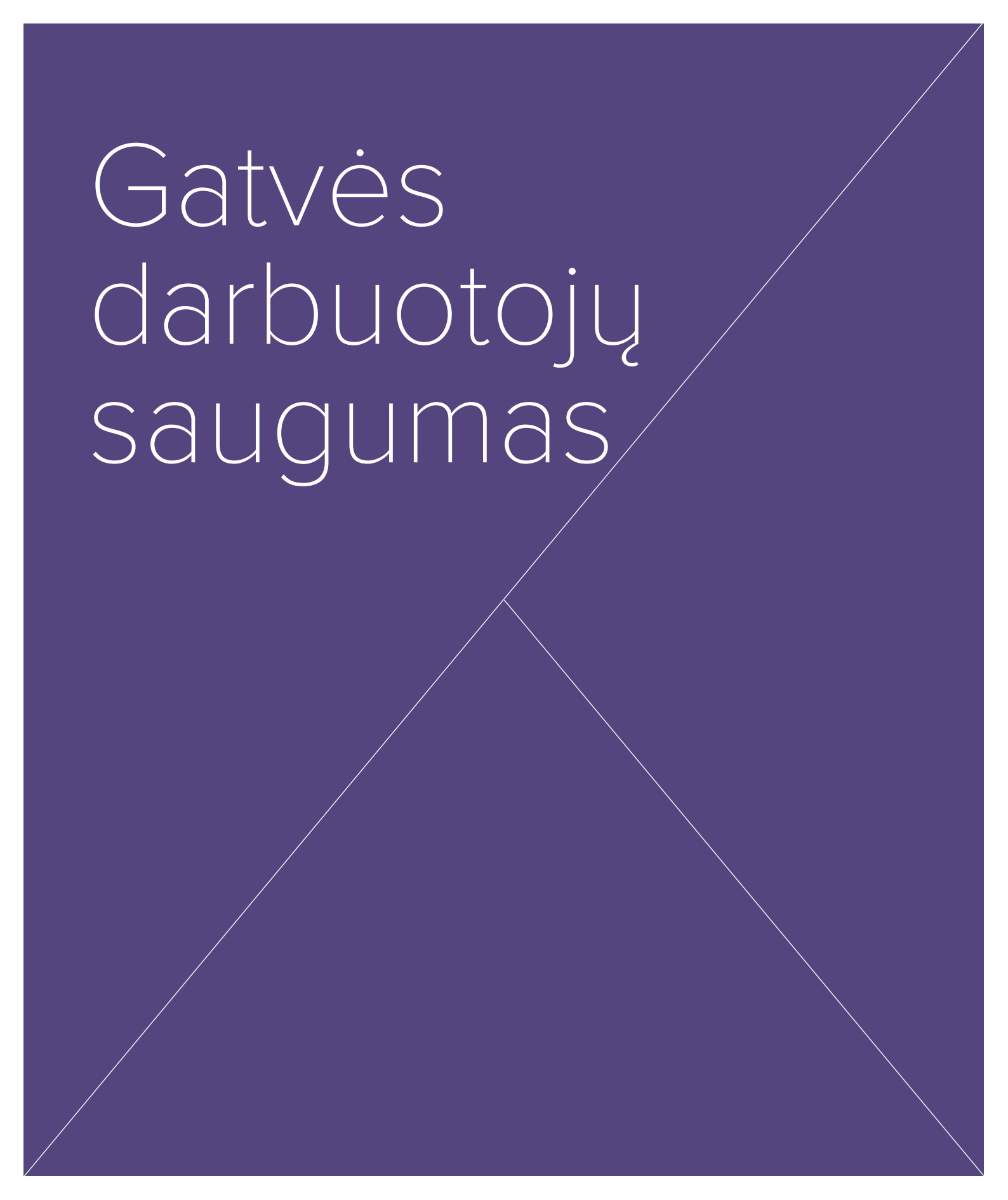
Šiuo metu daug gatvės darbuotojų dirba ne visu etatu, atlieka kitą darbą, studijuoja ar pačioje organizacijoje turi papildomų atsakomybių. Lietuvoje vis dar turime aiškiai išreikštus metų laikus, todėl darbo grafikas ir kasdienės veiklos gali reikšmingai skirtis pavasarį, vasarą, rudenį ar žiemą. Negana to, kol kas ši sritis pasižymi darbuotojų kaita, todėl natūralu, kad visose komandose kyla įtampų. Joms suvaldyti ypač svarbu turėti ir reguliariai peržiūrėti gatvės darbuotojų komandos susitarimus.

- **Gatvės darbuotojų darbo veiklų grafikas.** Kada išeinama į gatvę? Kiek laiko tai trunka? Ką darome, kai blogas oras ar gatvė tą dieną tuščia? Su kuo ir prieš kiek laiko turime susitarti, kai norime darbą baigti anksčiau?
- **Netiesioginio darbo valandos.** Kur komanda atlieka netiesioginius darbus? Kada yra laikas juos atlikinėti? Jeigu nusprendžiama, kad galimas darbas iš namų, kokie susitarimai galioja tuomet?
- **Komandiniai susitikimai.** Kada jie vyksta? Kiek trunka? Kokia susitikimo struktūra? Kas moderuoja? Ką aptarinėjame per susitikimą? Ką daryti, jeigu kuris nors komandos narys susitikime dalyvauti negali?
- **Ribos.** Kada esame pasiekiami jaunuoliams? Ką darome, jeigu jaunuolis kreipiasi po darbo valandų arba savaitgalį? Ką daryti, kai sutinkame jaunuolį ne darbo metu? Kaip elgiamės, jeigu jaučiame, kad peržengiamos asmeninės ribos?
- **Atsakomybių pasiskirstymas.** Kas atsakingas už dokumentavimą, priemonių priežiūrą? Kaip skirstomasi darbais? Kada dirbame po vieną, o kada kartu? Už ką atsakingi tiesioginiai darbuotojai ir už ką vadovas?

Trumpai

- Planuojant darbo gatvėje programą svarbu užtikrinti:
 - ne per didelę gatvės darbuotojų veikimo teritoriją;
 - adekvačius rezultatų lūkesčius;
 - ilgalaikį ir visas sritis apimantį finansavimą;
 - visavertiškas darbo vietas darbuotojams ir patalpas veikloms.
- Gatvės darbuotojai, kaip ir kitų pagalbos profesijų atstovai, susiduria su specifiniais iššūkiais.
- Siekiant valdyti komandoje kylančias įtampas svarbu priimti ir reguliariai peržiūrėti komandos susitarimus.

Gatvės darbuotoju saugumas

Kadangi kiekviena komanda yra unikali ir visos darbo gatvėje programos siekia prisitaikyti prie konkrečios teritorijos realybės, praktikos gali būti gana skirtingos. Dėl šios priežasties universalūs saugumo priemonių bei veiksmų sąrašai gali tik iš dalies prisidėti prie darbuotojų saugumo prevencijos. Svarbu, kad kiekviena komanda, atsižvelgdama į savą kontekstą, savarankiškai, reguliariai įvertintų patiriamas rizikas bei planuotų ir įgyvendintų prevencines priemones.

Gatvės darbuotojų rizikų vertinimo įrankis²¹

Naudojant šį įrankį svarbus tiek pats procesas, tiek ir galutinis rezultatas. Svarbu, kad procese dalyvautų gatvės darbuotojai kartu su savo vadovu. Tokiu būdu visoje komandoje bus kuriamas bendras ir nuoseklus supratimas apie saugumą. Daugiausiai laiko bus išnaudojama rizikas vertinant pirmą kartą, o vėliau užtenka bendro peržiūrėjimo, atskirų dalių atnaujinimo.

Rizikų vertinimas susideda iš kelių etapų. Kiekvieno etapo įgyvendinimui rekomenduojamas atskiras susitikimas, o prieš ir po susitikimo atliekami pasiruošimo bei dokumentavimo darbai.

Rizikų vertinimo etapai

- I. Pavojingų situacijų identifikavimas.
- II. Rizikos analizės.
- III. Prevencinių priemonių planavimas ir saugumo gairių rengimas.

²¹ Parengta remiantis leidiniu „Detached and Outreach Youth Work. Method and Resource Handbook for Youth Work Practitioners in Wales“, 2012 ir „Vilnius social club gatvės darbuotojų saugumo gairėmis“.

I. Pavojingų situacijų identifikavimas

Šiame etape reikia išskirti galimus pavojus, iš to kylančias pavojingas situacijas, pavojingus įvykius bei galimas pasekmes, su kuriomis susiduria gatvės darbuotojai.

Lentelės pavyzdys Nr. 1

Eil. Nr.	Pavojus	Pavojinga situacija	Įvykis	Pasekmė
1	Darbas prastomis oro sąlygomis.	Saulėtą dieną darbuotojai gatvėje dirba be apsaugos nuo saulės ir karščio priemonių.	Patiriamas perkaitimas.	Galvos skausmas, pakilusi temperatūra, skysčių netekimas, odos nudegimai.
		Plikledžio sąlygomis darbuotojai išeina į gatvę su netinkama avalyne.	Darbuotojas paslysta.	...
2	Darbas po vieną.	Dėl susiklosčiusių aplinkybių darbuotojas eina į gatvę dirbti vienas.	Darbuotojas patiria pavojingą situaciją ar įvykį.	Ribotos galimybės laiku gauti pagalbą, fiziniai sužalojimai, emocinės traumos.
3	Pavojingas kontaktas su jaunuoliais gatvėje.	Darbuotojai būna šalia, kai gatvėje įvyksta jaunuolių tarpusavio konfliktas.	Darbuotojai patiria emocinę ir / ar fizinę agresiją.	...
		Darbuotojai fiziškai liečiasi bei būna arti sergančių jaunuolių.

II. Rizikos analizė

Vertinimui atlikti įvardijamas pavojaus sunkumas ir jo tikimybė.

Tam atlikti galima naudoti tokius matavimo vienetus.

Pavojaus sunkumas:

- žemas (nelaimingas atsitikimas, nesukeliantis nedarbingumo): 1.
- vidutinis (nelaimingas atsitikimas, sukeliantis nedarbingumą): 3.
- sunkus (nelaimingas atsitikimas, sukeliantis nuolatinį sveikatos sutrikdymą): 6.
- labai sunkus (mirtis): 9.

Tikimybė:

- labai mažai tikėtina (kartą per metus ar rečiau): 1.
- mažai tikėtina (kas 6 mėnesius): 2.
- tikėtina (kas 3 mėnesius): 3.
- labai tikėtina (kas savaitę): 4.

Naudojantis šiais dviem matmenimis, galima apskaičiuoti rizikos indeksą: pavojaus sunkumas x tikimybė = rizikos laipsnis.

Lentelės pavyzdys Nr. 2

	Pavojus	Pavojinga situacija	Įvykis	Pasekmė	Sunkumas	Tikimybė	Laipsnis
1.	Darbas prastomis oro sąlygomis	Saulėtą dieną, darbuotojai gatvėje dirba be apsaugos nuo saulės ir karščio priemonių.	Patiriamas perkaitimas.	Galvos skausmas, pakilusi temperatūra, pykinimas, skysčių netekimas, odos nudegimai.	3	2	6
2.	Darbas po vieną	Dėl susiklosčiusių aplinkybių darbuotojas eina į gatvę dirbti vienas.	Darbuotojas patiria pavojingą situaciją ar įvykį.	Ribotos galimybės laiku gauti pagalbą, rimti fiziniai sužalojimai, emocinės traumos.	6	2	12

Rizikos laipsnio apskaičiavimo ir reikšmių lentelės:

		Tikimybė			
		1	2	3	4
Sunkumas	1	1	2	3	4
	3	3	6	9	12
	6	6	12	18	24
	9	9	18	27	36

Nedidelė rizika	Nuo 1 iki 3	Papildomos prevencinės priemonės nebūtinos, užtenka esamų.
Padidinta rizika	Nuo 4 iki 6	Reikalingos papildomos prevencinės priemonės.
Didelė rizika	Nuo 9 iki 12	Veikla nevykdoma be prevencinių priemonių.
Labai didelė rizika	Nuo 18 iki 36	Veikla nevykdoma be apsaugos priemonių, ieškoma saugesnių alternatyvų.

III. Prevencinių priemonių planavimas ir saugumo gairių rengimas

Išsiaiškinusi konkretaus pavojaus rizikos laipsnį komanda kartu galvoja ir nusprendžia, kokių prevencinių priemonių bus imtasi. Svarbu susitarimus apsvarstyti detalai, kad visiems būtų aišku, kas už ką atsakingas. Šiame procese būtina viską dokumentuoti. Tokiu būdu gali būti parengtos ir vėliau organizacijos lygmeniu patvirtintos gatvės darbuotojų saugumo gairės. Jas galima pristatyti naujiems komandos nariams, įvertinti jų aktualumą bent kartą per metus.

Pavyzdys iš „Vilnius social club darbo gatvėje komandos saugumo gairių“

Darbas gatvėje po vieną

Išėjimai į gatvę įprastai yra vykdomi po du. Išskirtiniais atvejais išėjimai gali būti vykdomi trise arba po vieną. Darbo po vieną taisyklės:

- išėjimai į gatvę po vieną vykdomi planuotai, iš anksto priėmus susitarimą komandoje ir gavus komandos vadovo pritarimą;
- dirbant po vieną privaloma turėti budintį asmenį, kuris budėjimo laiku būtų pasirengęs reaguoti atsitikus nelaimingam įvykiui; budintis asmuo gali būti komandos narys, komandos vadovas ar kitas organizacijos kolega;
- darbuotojas budintį asmenį apie išėjimą į gatvę turi informuoti gyvai arba telefonu išėjimo pradžioje ir išėjimo pabaigoje;
- budintis asmuo budėjimą gali atlikti biure arba iš namų; svarbu, kad jis būtų pasiruošęs atsiliepti į darbuotojo skambutį bei turėtų priėjimą prie interneto;
- budinčio asmens atsakomybės sulaukus skambučio iš tiesioginio darbuotojo:

- *išgirsti situaciją ir kaip iki šio momento buvo sureaguota;*
- *aptarti galimybes padėti;*
- *aptarti galimas tiesioginio darbuotojo veikimo galimybes;*
- *įvertinti, ar ir kaip saugiai baigti išėjimą;*
- *veikti pagal susitarimą;*
- *informuoti komandos ir organizacijos vadovus;*
- už budinčio asmens suradimą ir instruktavimą atsakingas darbuotojas, kuris vykdo išėjimą; rekomenduojama su budėtoju susitarti kuo anksčiau.

Jeigu komanda jaučiasi nepasiruošusi įvertinti rizikas bei parengti savo programos saugumo gaires, tuomet naudinga pasinaudoti universaliu saugumo prevencijos priemonių ir veiksmų sąrašu, kurį galima rasti darbo su jaunimu gatvėje praktiniame gide „Mokytis iš gatvės“.

Darbo
gatvėje
proceso
dokumen-
tavimas,
vertinimas
ir viešinimas

Darbo gatvėje proceso stebėseną, vertinimą ir viešinimą padeda dialogui su finansuotojais, užtikrina sklandų komandos veikimą. Šiandieniniame kontekste tai ypač aktualu, nes Lietuvoje darbas gatvėje vis dar sunkiai suprantamas ir stokojantis pripažinimo. Svarbu akcentuoti, kad iš dalies taip yra ir dėl to, kad daugelio gatvės darbuotojų darbas yra nematomas plačiajai visuomenei.

Proceso stebėseną

Tai nuolatinis kiekybinės ir kokybinės informacijos, susijusios su išsikeltais tikslais ir uždaviniais, fiksavimas ir rinkimas. Paprastai darbo gatvėje komanda renka informaciją apie bendrą bendruomenės demografiją, egzistuojančias paslaugas, pagrindinius bendruomenės iššūkius ir resursus, jaunuolių, leidžiančių laiką gatvėje, susibūrimo vietas, ypatybes, aiškinasi jų poreikius, pomėgius, stebi, kaip keičiasi jų situacija, papildomai fiksuoja, ką, kada ir kiek veikė, ką pavyko kartu pasiekti. Kitaip tariant, kiekviena darbo gatvėje komanda turi išsikelti tikslus ir susitarti dėl rodiklių, kuriuos stebės dokumentacijos pagalba.

Pavyzdys

Tikslas

Užmegzti ryšį su Šiaulių pietiniame rajone laiką gatvėje leidžiančiais jaunuoliais.

Rodikliai

- Jaunuolių, leidžiančių laiką gatvėje, skaičius.
- Jaunuolių pasiskirstymas pagal amžių, lytį, interesus.
- Pagrindinės susibūrimo vietos.
- Kontaktų su jaunuoliais skaičius.
- Susitikimai su vietos partneriais.
- Kita jaunuolius apibūdinanti informacija.

Dokumentavimo įrankis

- Išėjimo į gatvę protokolas.
- Susitikimai su partneriais.
- Gatvės darbuotojų metų įvertinimo protokolas.

Tikslas

Teikti socialinę ugdomąją pagalbą jaunuoliams, būnantiems Šiaulių „Akropolyje“.

Rodikliai

- Jaunuolių, kurie palaiko ryšį su gatvės darbuotojais, skaičius.
- Naujų kontaktų skaičius per tam tikrą laikotarpį.
- Temos, kuriomis jaunuoliai daugiausiai kalbasi su gatvės darbuotojais.
- Įgyvendintos veiklos pagal pasirinktas kryptis (individualus darbas, darbas su *chebra*, darbas su bendruomene).
- Pasiekimai per tam tikrą laikotarpį.
- Iššūkiai ir problemos, su kuriomis susiduria jaunuoliai.

Dokumentavimo įrankis

- Išėjimo į gatvę protokolas.
- Darbo su atveju / *chebra* protokolas.
- Dokumentuoti jaunuolių atsiliepimai.
- Veiklos ataskaita.

Kuriant savo programos dokumentavimo sistemą svarbu vadovautis bendromis įstaigos ar organizacijos taisyklėmis bei asmens duomenų apsaugos įstatymu.

Pagrindinių gatvės darbuotojų naudojamų protokolų pavyzdžiai pateikiami leidinio prieduose.

Įvertinimas

Gatvės darbuotojai savo darbo procesą turi vertinti nuolatos. Pavyzdžiui, po kiekvieno išėjimo į gatvę sustoja bent dešimčiai minučių aptarti, kaip sekėsi kartu dirbti, kas svarbaus įvyko. Per komandinius susitikimus aptariami ir analizuojami praėjusios savaitės reikšmingiausi įvykiai. Šalia viso to, labai svarbu, kad komanda bent kartą per metus atliktų bendrą įvertinimą, kurio metu bandytų atsakyti į klausimus:

- ar mums pavyko įgyvendinti tai, ką planavome;
- kaip mums sekėsi pasiekti tikslus ir uždavinius, kuriuos išsikėlėme;
- ką mūsų stebimi rodikliai pasako apie jaunų žmonių, bendruomenės, šio laikotarpio situaciją.

Tinkamai užfiksuoti tokio įvertinimo rezultatai gali tapti pagrindu rengiant metų veiklos ataskaitą, atstovaujant jaunų žmonių interesams ar derantis dėl tolimesnio darbo gatvėje finansavimo.

Viešinimas

Galima pasvarstyti, kodėl gatvės darbuotojams nėra paprasta viešinti savo darbo procesą ir pasiektus rezultatus. Tai gali būti susiję ir su žiniasklaidoje, socialiniuose tinkluose bei plačiojoje visuomenėje vyraujančiomis tendencijomis. Suprantama, kad visiems, kurie dirba su sunkumus patiriančiais žmonėmis, kyla nevienareikšmiškų jausmų, kai jų kas nors paprašo pasidalyti „sėkmės istorija“ arba siekdamas susilaukti dėmesio organizacijos apie žmones, su kuriais dirba, kalba labai dramatiškai, išryškindami kraštutinius, su fone skambančia graudžia muzika. Dirbantieji su sunkumus patiriančiais žmonėmis labai gerai žino, kad kiekvieno gyvenimas daugialypis ir sudėtingas. Ir visgi gatvės darbuotojų užduotis yra savo veiklos pavyzdžiu apie tai komunikuoti.

Patarimai darbo gatvėje rezultatų viešinimui

- Darbo gatvėje komandos vadovaujasi pasakymu „Jeigu tu neviešini savo darbo, vadinasi, tavęs nėra.“
- Gatvės darbuotojai neprivalo vaikytis komunikacinių madų ir pasakoti „sėkmės“ arba „siaubo“ istorijas. Galima pasakoti apie painias, neįdomias, neromantiškas, atsibodusias ar beviltiškas gyvenimo situacijas. Svarbu kalbėti apie realybę.
- Temos, kurios yra svarbios sprendimų priėmėjams, vietos bendruomenei bei plačiajai visuomenei: kuo gyvena jauni žmonės, kodėl jaunuoliai būna gatvėje, ko jaunuoliams, būnantiems gatvėje, trūksta, kokius pokyčius jaunų žmonių gyvenime ir gatvėje pastebime, kodėl tai vyksta, kaip sekasi įgyvendinti savo užduotis, su kokiais iššūkiais ar džiaugsmiais susiduriama.
- Yra įvairių būdų komunikuoti darbą gatvėje: susitikimai, pranešimai, vieši pareiškimai ir prašymai, renginiai, projektai, socialiniai tinklai, žiniasklaida ir pan.
- Jeigu kyla abejonių dėl komunikacinės žinutės etiškumo, verta pagalvoti, ar nebus gėda prieš jaunus žmones, su kuriais dirbama.

Atmintinė gatvės darbuotojui

Pasiruošk!

Kuo geriau pasiruoši, tuo lengviau bus veikti gatvėje.

Išsiaiškink, kaip veikia tavo organizacija. Kokia jos struktūra, kaip priimami sprendimai, kokios galiojančios tvarkos ir taisyklės?

Kurk ryšį su savo vadovu. Kaip įmanoma geriau suprask savo užduotis ir tavo veiklos lūkesčius.

Siek aiškumo savo komandoje. Kas sudaro tavo komandą? Kada vyksta komandiniai susitikimai? Kokie jūsų komandos tikslai? Kokie susitarimai?

Mokykis iš labiau patyrusių kolegų. Jeigu tokių tavo organizacijoje nėra, ieškok jų už organizacijos ribų.

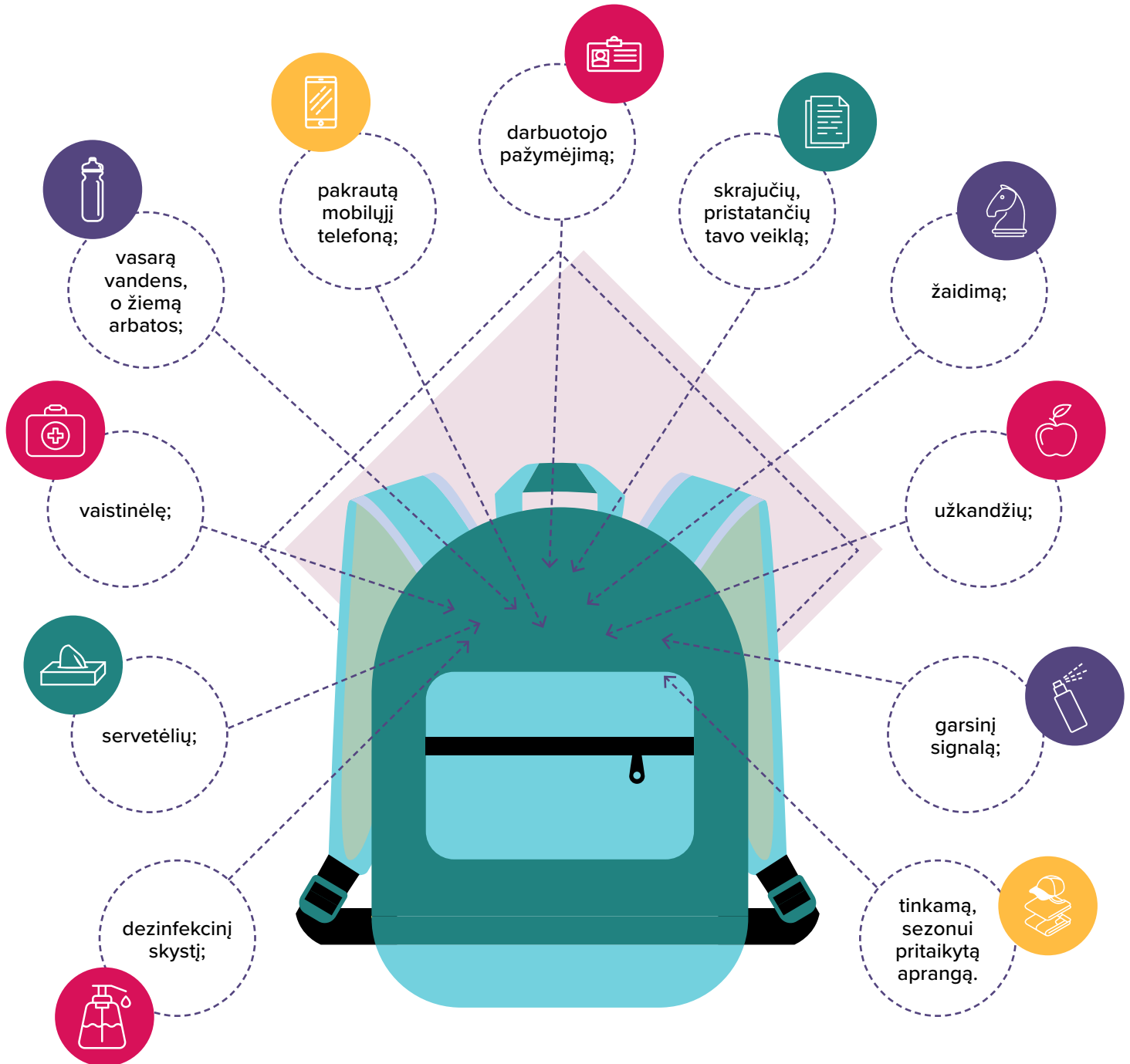
Mokykis darbo gatvėje metodologijos skaitydamas leidinius ir straipsnius įvairiomis kalbomis, aplankyk kitas Lietuvoje veikiančias darbo gatvėje komandas. Lankykitis tinklapyje „jra.lt“ ir registruokis mokymams.

Prisijunk prie Lietuvos gatvės darbuotojų tinklo. Kreipkis į bet kurią kitą darbą su jaunimu gatvėje vykdančią organizaciją – tave tikrai palydės!

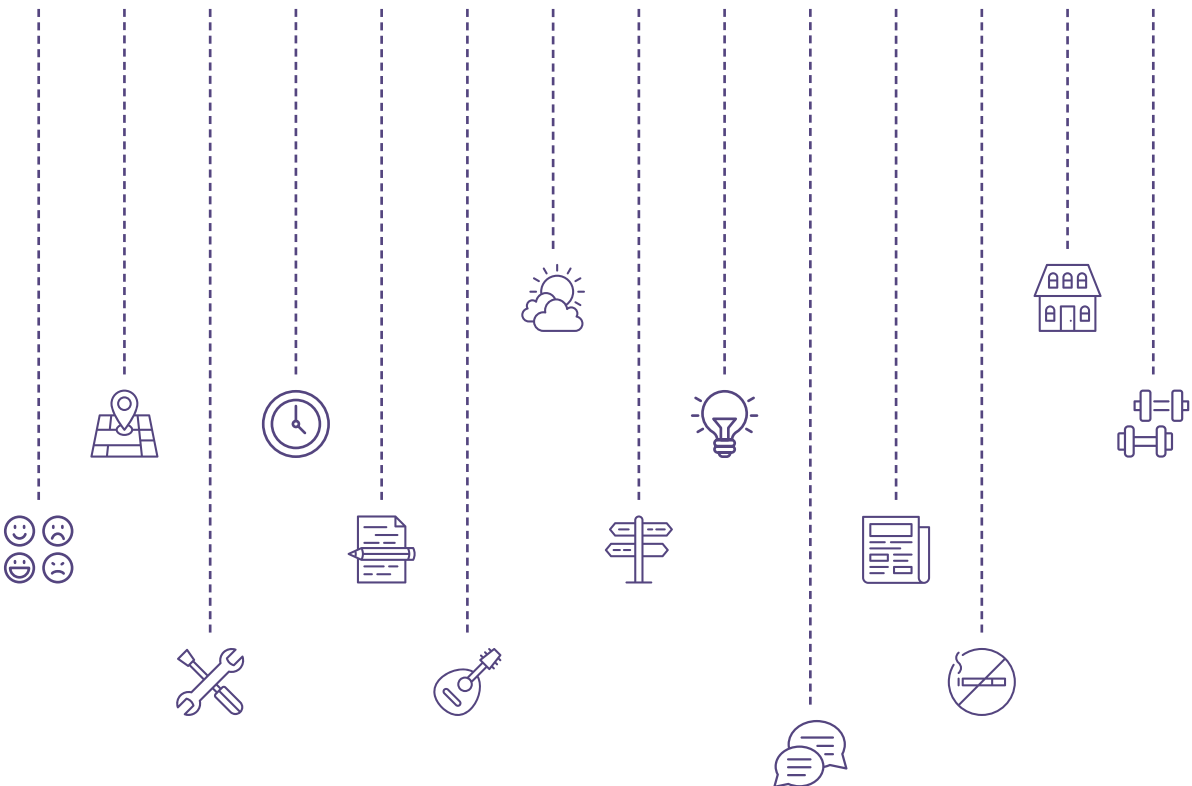
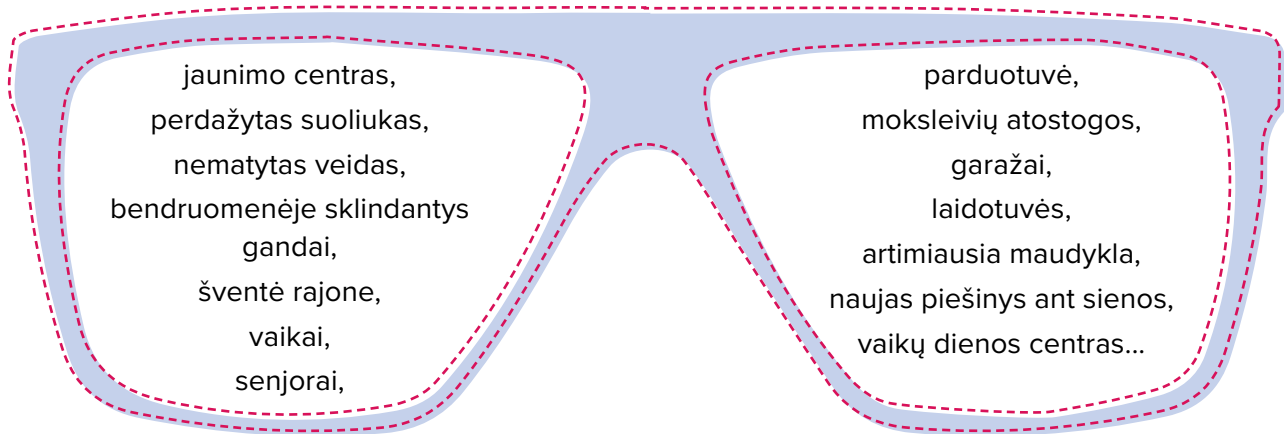
Svarbu pasiimti su savimi:

Domėkis!

Tai padeda atrasti ryšius.

Kai dirbi gatvėje, viskas yra svarbu:

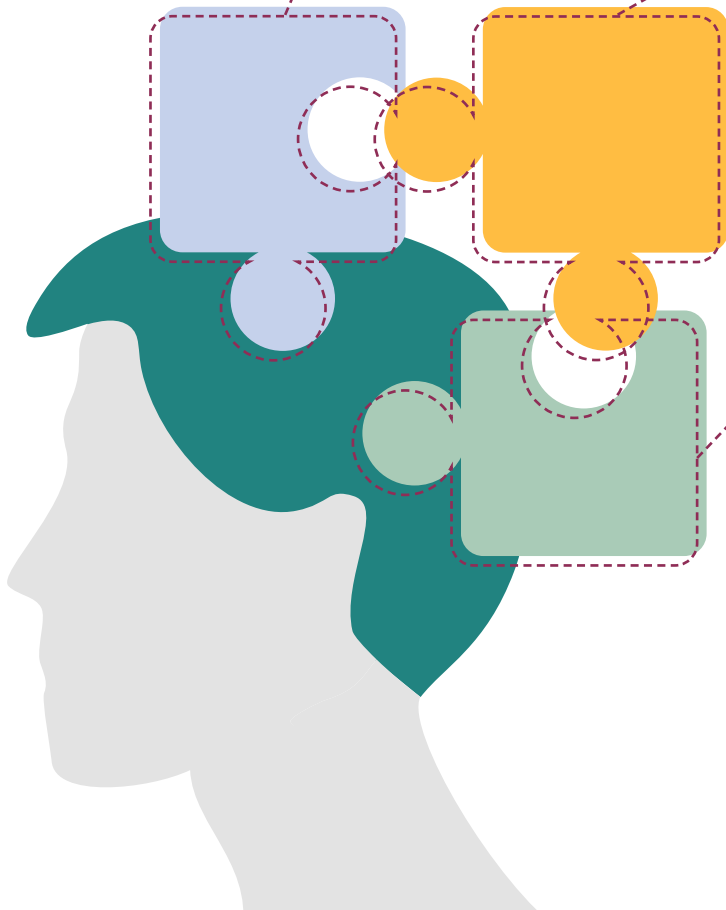

Darbas gatvėje yra ir savęs pažinimo procesas

Kaip elgiesi, kai labai jaudiniesi? Jaudindamasis žmogus gali sustingti, būti pernelyg aktyvus, tapti perdėm globėjiškas arba nuolankus, imti skubėti ar net pabėgti. Visi gatvės darbuotojai jaudinasi bendraudami su nepažįstamais žmonėmis. Pradžioje labiau, vėliau truputį mažiau. Kartu su kolega, su kuriuo dirbi gatvėje, galima mokytis ramiai išbūti tokias situacijas.

Greičiausiai po kurio laiko gatvėje pasijausi, kad esi visiškai nelaukiamas ir nereikalingas. Tai normalu. Neišsigąsk. Dažniausiai tai tik etapas, kuris praeis. Būna darbuotojų, kurie šiame etape „istringa“ ir patys nepastebimai tampa kaip atšauri, nepriimanti, tik išgyvenimo siekianti gatvė. Kad taip neatsitiktų, rūpinkis šiltais žmogiškais ryšiais. Praktikuok savo komandoje, kaip džiaugtis, rūpintis, pagirti ir pasigirti, nustebinti, juoktis, kurti, apkabinti, paguosti, palaikyti, paskatinti.

Neapibrėžtumas yra dar viena labai stipri būseną, su kuria neišvengiamai susiduria visi gatvės darbuotojai. *Įsivaizduok save stovint sankryžoje. Kitoje kelio pusėje parduotuvė, autobuso stotelė. Tu matai daugybę skubančių žmonių. Ir staiga pasigirsta vaiko verksmas, policijos sirena, šalia stovinčių ir kalbančių žmonių balsai. Tu užsimerki tik akimirką, o atsimerkus prieš tave tuščias, apsnigtas stadions...* Dirbant gatvėje visko būna tiek daug, kad pasidaro neaišku, kas apskritai čia vyksta, o būna, kad gatvė tokia tuščia, jog viskas atrodo beprasmiškai. Abiem atvejais galima į tokį neapibrėžtumą reaguoti su kontrole: bendrauti su tais pačiais žmonėmis, gatvėje vaikščioti patogiu maršrutu, laukti, kol praeis žiema... Yra ir kitas būdas – reaguoti su smalsumu: pakalbinti stadiono kaimynus, atsinešti naują žaidimą, aplankyti dar vieną prekybos centrą. Visi gatvės darbuotojai turi atrasti savitą būdą, kaip susitvarkyti su savo bejėgiškumu ir išmokti veikti neapibrėžtumo sąlygomis.

Priedai

Nr. 1 Išėjimo į gatvę protokolas

Data:

Darbo laikas:

Darbuotojai:

Protokolą pildė:

Chebra arba jaunuolis:			Nauji žmonės:		
Žmonių skaičius:			Merginos		
Laikas (Nuo kada iki kada)			Vieta:		
Amžius:	~8	~10	~12	~14	~16
					~18
					~20 ir <
Tema	<ul style="list-style-type: none"> • Patyčios • Santykiai šeimoje • Situacija mokykloje • Santykiai su bendraamžiais 		<ul style="list-style-type: none"> • Suicidinės mintys • Vartojimas (alkoholis) • Vartojimas (narkotikai) • Paslaugos arba galimybės • Nusikalstamumas • Rūkymas 		<ul style="list-style-type: none"> • Darbas • Laisvalaikis • Lytiniai santykiai • Valgymo sutrikimai • Benamystė • Kitas:

Išėjimo eiga:	Svarbu atkreipti dėmesį (galimos rizikos, neaiškumai, svarbūs pastebėjimai):

Išvalgos tolimesniam darbui:

Nr. 2 darbo su atveju / grupe protokolas

Darbuotojas:

Jaunuolis/grupė:

Data	Kontakto pobūdis ir glaustas aprašymas (darbuotojo ir jaunuolio/grupės veiksmai, pagrindiniai įvykiai)
2022-07-06	Konsultacija. Atėjo į susitikimą pavėlavęs, todėl pokalbį pradėjome nuo....
2022-07-13	Susirašinėjimas per messengerį. Valanda iki suplanuoto susikimo sulaukiau žinutės per messengerį, kad šiandien ateiti negali. Todėl susitarėme dėl...

Situacijos pokyčio refleksija per _____ laikotarpį:

Nr. 3 susitikimo su partneriu protokolas

Susitikimo data:	
Vieta:	
Dalyvavo:	<ul style="list-style-type: none"> • Vardas pavardė, atstovaujama organizacija, kontaktai • xxxx
Protokolavo:	

Susitikimo turinys:

Nutarta:

Šaltiniai

1. Burgess M., Burgess I. Don't Shoot! I'm a Detached Youth Worker, 2006.
2. Boeve E. L'évolution du travail social de rue en Europe, *Érès VST - Vie sociale et traitements*, N° 122 | pages 33 à 38, 2014.
3. Crawford P. L., Malamud D. I., Dumpson J. R. Working with teen-age gangs: a report on the Central Harlem Street Clubs Project, Welfare Council of New York City, 1950.
4. Darbo su jaunimu gatvėje tvarkos aprašas, 2019 .
5. Detached and Outreach Youth Work. Method and Resource Handbook for Youth Work Practitioners in Wales, 2012.
6. Don Bosco International, www.donboscointernational.eu.
7. Guy-Evans, O. Bronfenbrenner's ecological systems theory, *Simply Psychology*, 2020.
8. Hill D. J., Laredo E. First and last and always: streetwork as a methodology for radical community social work practice, *Critical and Radical Social Work*, 2018.
9. Laureckis K., Laucytė G., Došienė E., Beliukevičiūtė D. Mokytis iš gatvės: darbo su jaunimu gatvėje praktinis gidas, 2015.
10. Reckless W. C. A New Theory of Delinquency and Crime, *Federal Probation* vol. 25 – 26, 1961.
11. Smith, M. K. Detached, street-based and project work with young people, *The encyclopedia of pedagogy and informal education*, 2005.
12. The Concept of Mobile Youth Work, International Society for Mobile Youth Work, 2004.
13. The Salvation Army International, www.salvationarmy.org.
14. Thompson J. K. Caring on the Streets: A Study of Detached Youthworkers, *Child and Youth Services* Volume 19, Number 2, 1999.

